

Laura Airaksinen, Eveliina Filppula

Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syksy 2011

Tekijät Otsikko	Laura Airaksinen, Eveliina Filppula Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä
Sivumäärä Aika	48 sivua + 2 liitettä Syksy 2011
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaajat	Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo Lehtori Aini Ronkainen
<p>Teimme opinnäytetyön päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden välisestä yhteistyöstä. Opinnäytetyössämme selvitimme, mitä päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyö on heidän näkökulmastaan. Tutkimme liittykö yhteistyöhön jotain haasteita ja sitä millä tavoin yhteistyötä voitaisiin kehittää. Teimme opinnäytetyön Länsi-Helsingissä, Kaarelan alueella. Opinnäytetyö liitettiin osaksi lastensuojelun Praksiksen tutkimustoimintaa.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Haastattelimme neljää lastensuojelun sosiaalityöntekijää sekä kuutta eri koulutustaustaista päivähoiton työntekijää. Analyysimenetelmänä käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksissa ilmenee, että työntekijöiden välisestä yhteistyöstä oli monenlaisia kokemuksia. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät kokivat, että dialoginen kohtaaminen ja vuorovaikutus olivat tärkeitä yhteistyön sujuvuuden kannalta. Keskeisin havainto oli, että päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden välillä ei ollut selkeitä yhdessä sovittuja käytäntöjä. Työntekijät kokivat yhteistyön aloitusvaiheen haastavaksi. Lastensuojeluilmoituksen tekovaiheessa yhteistyö oli epäselvää päivähoiton työntekijöille. Työntekijät näkivät resurssien puutteen haasteena yhteistyölle. Työntekijät kokivat oman aktiivisuuden vaikuttavan merkittävästi yhteistyöhön. Lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden mukaan yhteistyön pitäisi olla tiiviimpää ja yhteisiä kohtaamisia tarvitaan nykyistä enemmän. Työntekijät nostivat esille useita kehittämisehdotuksia.</p> <p>Työmme osoittaa, että panostamalla dialogisuuteen ja moniammatilliseen kasvatuskumppanuuteen voitaisiin parantaa yhteistyön laatua. Säännöllisemmät yhteiset tapaamiset helpottaisivat yhteisten käytäntöjen sopimista ja noudattamista.</p>	
Avainsanat	päivähoito, lastensuojelu, yhteistyö, verkostotyö, moniammatillinen kasvatuskumppanuus

Authors	Laura Airaksinen, Eveliina Filppula
Title	Experiences of Co-operation Between Day Care and Child Protection Employees
Number of Pages	48 pages + 2 appendices
Date	Autumn 2011
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Sciences
Instructors	Anna-Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer Aini Ronkainen, Senior Lecturer
<p>The subject of our thesis was the co-operation between day care employees and social workers. In our thesis we examined what co-operation meant from their perspectives. We also investigated what challenges the co-operation between these two actors had and how they could evolve their co-operation. We carried out our study in Kaarela area, West Helsinki. This thesis was part of research in Praksis, child protection.</p> <p>Our thesis was qualitative. As a study method we used theme interviews. In total we interviewed ten employees of day care and child protection. Four of our interviewees were social workers of child protection, and six of our interviewees belonged to day care staff. The employees of day care all had different educational backgrounds. To analyze the material we had collected we used data-driven content analysis.</p> <p>According to our findings there were all kind of experiences about the co-operation. The employees felt that dialogical connection and interaction were important to the fluency of the co-operation. In findings of our thesis it was obvious that between day care and child protection there were no explicit ways to operate together. Day care and child protection staff both considered the beginning phase of co-operation quite challenging. According to our findings making child welfare notifications among day care staff was not as clear as it should be. They felt that the paucity of necessary resources was a challenge. Employees' own activity in their co-operation was seen as a very important issue for the fluency of co-operation. Day care and child protection employees both felt that co-operation between these two actors could be closer than it is now. They also thought that meeting each other could take place more often than nowadays. They raised up several suggestions how to evolve their co-operation.</p> <p>Working through a dialogical angle and multi-professional educational partnership would make the quality of co-operation better. Meeting regularly would make it easier to agree and comply with common practices.</p>	
Keywords	child day care, child protection, co-operation, network, multi-professional educational partnership

1	Johdanto	1
2	Päivähoito ja varhaiskasvatus	2
2.1	Kasvatuskumppanuus	3
2.2	Päivähoidon työntekijöiden ilmoitusvelvollisuus	4
2.3	Varhainen tuki	4
3	Lastensuojelu	6
3.1	Ennaltaehkäisevä lastensuojelu	8
3.2	Päivähoito lastensuojelun tukitoimena	9
3.3	Tukea perheelle asiakkuuden loppuessa	9
3.4	Kasvatuskumppanuus osana lastensuojelua	10
3.5	Lastensuojelun Praksis	11
4	Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyö	12
4.1	Verkostotyö	12
4.2	Moniammatillinen yhteistyö	14
4.3	Moniammatillinen kasvatuskumppanuus	15
5	Tutkimusasetelma	17
5.1	Teemahaastattelut	18
5.2	Aineiston analyysi	19
6	Tulokset	22
6.1	Lastensuojelun työntekijöiden näkökulmia yhteistyöstä	22
6.1.1	Yhteiset käytännöt	22
6.1.2	Yhteistyön haasteita	24
6.1.3	Tiedonvälitys	27
6.1.4	Dialogisuus yhteistyössä	28
6.2	Päivähoidon työntekijöiden näkökulmia yhteistyöstä	28
6.2.1	Yhteiset käytännöt	30
6.2.2	Yhteistyön haasteita	32
6.2.3	Tiedonvälitys	33
6.2.4	Dialogisuus yhteistyössä	35

6.3 Tiivistelmä tuloksista	35
7 Johtopäätökset	36
8 Luotettavuus, toistettavuus ja eettisyys	41
9 Pohdinta	42
Lähteet	47
Liitteet	
Liite 1. Teemahaastattelurunko	
Liite 2. Esimerkkejä sisällönanalyysista	

1 Johdanto

Lastensuojelulain 2§:ssä säädetään, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään, pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki 13.4/2007/417). Lastensuojelulain ja palvelurakenteiden uudistamisen myötä tarve tiivistää ja edistää ennaltaehkäisevien ja korjaavien palvelujen moniammatillista yhteistyötä on lisääntynyt. Nämä lähtökohdat luovat tilan lapsiperhepalvelujen, esimerkiksi päivähoiton, ja lastensuojelun henkilöstön ja vanhempien kasvatuskumppanuudelle. (Kekkonen 2011.)

Lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden välisen yhteistyön sujuvuus on tärkeää lapsen edun toteutumisen kannalta. Opinnäytetyössämme selvitämme päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden näkökulmia heidän välisestä yhteistyöstä. Tarkastelemme minkälaista päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden välinen yhteistyö on ennen lastensuojeluasiakkuutta, sen aikana ja sen jälkeen. Lisäksi tutkimme, liittykö yhteistyöhön haasteita ja miten yhteistyötä voisi kehittää.

Teimme opinnäytetyömme Länsi-Helsingissä Kaarelan alueella. Työmme liitettiin osaksi lastensuojelun Praksiksen tutkimustoimintaa. Opinnäytetyömme tulokset otettiin käyttöön Praksiksessa. Esittelemme opinnäytetyömme tulokset tammikuussa 2012 Kaarelan alueen lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden yhteistyötapaamisessa.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen. Keräsimme työssämme tarvitsemamme aineiston haastattelemalla päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöitä. Haastattelimme kuutta alueen päivähoiton työntekijää sekä neljää lastensuojelun työntekijää. Kaikki haastateltavat olivat saman alueen työntekijöitä, mikä oli tärkeää tulosten vertailtavuuden kannalta. Analysoimme aineiston aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen.

Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden kokemukset yhteistyöstä ovat hyvin samankaltaisia. Tuloksissa nousee esille yhteistyön ominaispiirteitä, kokemuksia yhteisistä käytännöistä ja

toimintatavoista, yhteistyöhön liittyviä haasteita sekä työntekijöiden kehittämisehdotuksia. Tuloksista ilmenee myös tiedonvälityksen ja dialogisuuden tärkeys yhteistyössä.

2 Päivähoito ja varhaiskasvatus

Päivähoidon järjestäminen pohjautuu yhteiskunnallisiin linjauksiin, kuten erilaisiin lakeihin ja asetuksiin. Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohjana ovat erilaiset kansainväliset lapsen oikeuksia määrittävät sopimukset, kansalliset säädökset ja muut ohjaavat asiakirjat. Päivähoidon toiminnan sisältöä ohjaavat kuitenkin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen perusteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 12.)

Päivähoitolain perusteella päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä. Lasten päivähoito on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapselle jatkuvan hoidon ja kasvatuksen sinä vuorokauden aikana, milloin sitä tarvitaan. Päivähoidon tarkoituksena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottava kasvuympäristö. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus muotoutuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudeksi. Laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestämiseksi on tärkeää, että varhaiskasvatusta toteuttaa ammattitaitoinen henkilöstö. Yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen toimintaa suuntaavat kasvatuspäämäärät. Ammatillisten kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että kasvatuspäämäärät viitoittavat toimintaa tasapainoisesti ja syvällisesti. Kasvatuspäämääriä ovat: 1) henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, 2) toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen sekä 3) itsenäisyyden asteittainen lisääminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11–13.)

Suomessa toimii monitahoinen lapsiperheitä tukeva palvelujärjestelmä, jonka tavoitteena on tuottaa hyvinvointia sekä perheille että lapsille. Suomessa noin puolet alle kouluikäisistä lapsista viettävät suuren osan päivästänsä päivähoidossa. Lapsen kannalta on tärkeää hyvä päivähoitopaikka, johon voi mennä mielellään. (Määttä - Rantala 2010: 17, 53.)

Lasten hyvinvointi ja pahoinvointi ovat olleet keskeisenä puheenaiheena koko 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen. Lasten lisääntynyt levottomuus on puhuttanut sekä päiväkodeissa että kouluissa. Tilastojen mukaan jopa kolmasosa lapsista ei voi hyvin. Erityisen tuen tarve on lisääntynyt myös päivähoidossa. Lisäksi lastensuojelun ja psykiatrisen hoidon tarve on lisääntynyt. Perhe, lapsen muut kasvu ympäristöt ja koko yhteiskunnan arvojen, toimintatapojen ja ilmapiirin merkitys ovat merkittäviä tekijöitä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Samoin kuin kodin ilmapiiri, myös päivähoiton ilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja työssä viihtyminen heijastuvat lapsen arkeen. (Määttä ym. 2010: 21–23.)

Lastensuojelua tarvitsevan lapsen kodin tukeminen kasvatustehtävässä tarkoittaa päivähoitossa esimerkiksi perheen ohjaamista konkreettisissa arjen kysymyksissä, kuten lapsen vaatetukseen, turvallisuuteen, sääntöihin ja ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä. Perheen välienselvittely sen sijaan ei ole kasvatusalan työntekijöiden tehtävä. Päivähoito voi toimia lapsen elämän ja kehityksen suojatekijänä tarjoamalla lapselle ainakin yhden jatkuvan, aidon ja lämpimän aikuissuhteen. (Määttä ym. 2010: 149–150.)

2.1 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudessa kasvattajat varhaiskasvatuksessa, koulussa, perhekeskuksessa, lastensuojelussa ja lapsen vapaa-ajan ympäristöissä sitoutuvat lapsen huolenpidon, edun ja oikeuksien edistämiseen yhteistyössä vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuus aikuisten yhteisvastuullisena huolenpitona on kaikkien lasten oikeus. Kasvatuskumppanuuden erityinen ja tärkeä tehtävä on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. Kasvatuskumppanuus on kirjattu myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kasvatuskumppanuuden on tarkoitus edistää lapsen ääntä arvostavan palvelukulttuurin, dialogisen vuorovaikutuksen ja luottamuksellisten yhteistyösuhteiden luomista lapsen kasvu- ja kehitysympäristöihin. Vanhempien ja kasvattajien

keskinäinen luottamus, tasavertaisuus ja kunnioitus luovat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Henkilöstön vastuulla on luoda edellytykset tasavertaiselle työlle. (Kekkonen 2011.)

2.2 Päivähoidon työntekijöiden ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelutarpeen lisääntyminen näkyy myös päivähoidon arjessa. Päivähoidon työntekijöillä on lastensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisuus kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. Suomessa on suhteellisen korkea kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen niin ammattikasvattajien kuin tuttavien, naapureiden ja sukulaisten puolelta. Syitä tähän on pohdittu useasti. Yksi syy lienee se, että virantoimituksessa tehdyn lastensuojeluilmoituksen tekijän nimi annetaan tiedoksi lapsen vanhemmille tai huoltajille. Sen vuoksi työntekijöiden voi olla joskus vaikeata tehdä lastensuojeluilmoituksia. (Huhtanen 2004: 68–69.)

Lastensuojelulain 25§:ssä määrätään ilmoitusvelvollisuudesta, joka jokaisella päivähoidon työntekijällä on. Työntekijä on ilmoitusvelvollinen, jos hän on työtä tehdessään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvitystä. Päivähoidon työntekijä on velvollinen ilmoittamaan viipymättä tällaisesta lapsesta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle salassapitosäännösten sitä estämättä. (Lastensuojelulaki 13.4/2007/417.)

Päivähoidon työntekijöiden tehtävänä on vastata lastensuojeluilmoituksen tekemisestä silloin, kun lapsen hoitoa ja kasvatusta vakavasti laiminlyödään tai kun lapseen kohdistuu pahoinpitelyä. Pahoinpitely voi olla luonteeltaan fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun vanhemmat käyttävät runsaasti päihteitä tai lapsen fyysisten tarpeiden tyydyttämisessä ilmenee puutteita. Ilmoitus on tarpeen myös, kun lapsen vanhemmilla on vakavia mielenterveysongelmia tai lapsi oireilee jollain muulla tavalla, esimerkiksi olemalla jatkuvasti väsynyt ja levoton. (Huhtanen 2004: 69.)

2.3 Varhainen tuki

Varhaisella puuttumisella ja varhaisella tuella viitataan jo lapsen varhaisvuosina käynnistyneeseen tukemiseen sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ongelmien

havaitsemisesta aloitettaviin tukitoimenpiteisiin. Varhaiseen puuttumiseen liittyy ennaltaehkäisevä, lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöiden tunnistamisen näkökulma. Varhainen puuttuminen ja varhainen tuki edellyttävät lapsen yksilöllistä tukemista jokapäiväisen toiminnan osana. Varhaiseen tukemiseen ja tuen tarpeen ennaltaehkäisyyn liittyy myös kasvatusympäristön arviointi sekä kehittäminen. (Heinämäki 2006: 8–9.)

Lapsen tuen tarpeen ja varhaisen puuttumisen arvioinnin lähtökohtana on aina vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Lapsen tuen tarve voi myös syntyä tilanteissa, joissa lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään. Jos tarve vaatii, arvioinnin tueksi voidaan hankkia asiantuntijalausunto. Varhaiskasvatuksen tukitoimet tulisi aloittaa heti, kun tuen tarve on havaittu. Tällaisen toimintatavan tarkoituksena on ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä. Lapsen tarvitsema tuki on aloitettava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen tuki on tarkoitus järjestää mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 35–37.)

Varhaisella puuttumisella tarkoitamme tässä työssämme ensisijaisesti riittävän ajoissa tapahtuvaa puuttumista eli interventiota silloin, kun lapsella huomataan jotain ongelmia päivähoitossa. Lisäksi viittaamme sillä lastensuojelun riittävän varhaisessa vaiheessa antamaan tukeen.

Varhaisella puuttumisella voidaan sanoa olevan kaksi ulottuvuutta. Toisaalta sen avulla pyritään ennaltaehkäisemään ongelmien syntymistä, toisaalta se on myös korjaavaa toimintaa. Parhaimmat tulokset saadaan aikaan, jos interventiot voidaan tehdä jo vauvaikäiselle tai viimeistään leikki-iässä. On kuitenkin huomioitava, etteivät kaikkien lasten ongelmat tule esille vielä varhaislapsuudessa. Varhaisesta puuttumisesta voidaan puhua myös niin sanottuina preventioina, joiden päämääränä on interventioiden avulla suojata, ehkäistä ja edistää yksilöiden sekä ryhmien toimintakykyisyyttä. Toisin sanoen interventiot ovat väliintuloja, jotka toteutetaan ennaltaehkäisevänä ja korjaavana toimintana. Prevention kohteena voi olla yksilö, ryhmä, tai jokin yksilön tai ryhmän elämässä oleva riskitilanne. (Huhtanen 2004: 45, 43–44.)

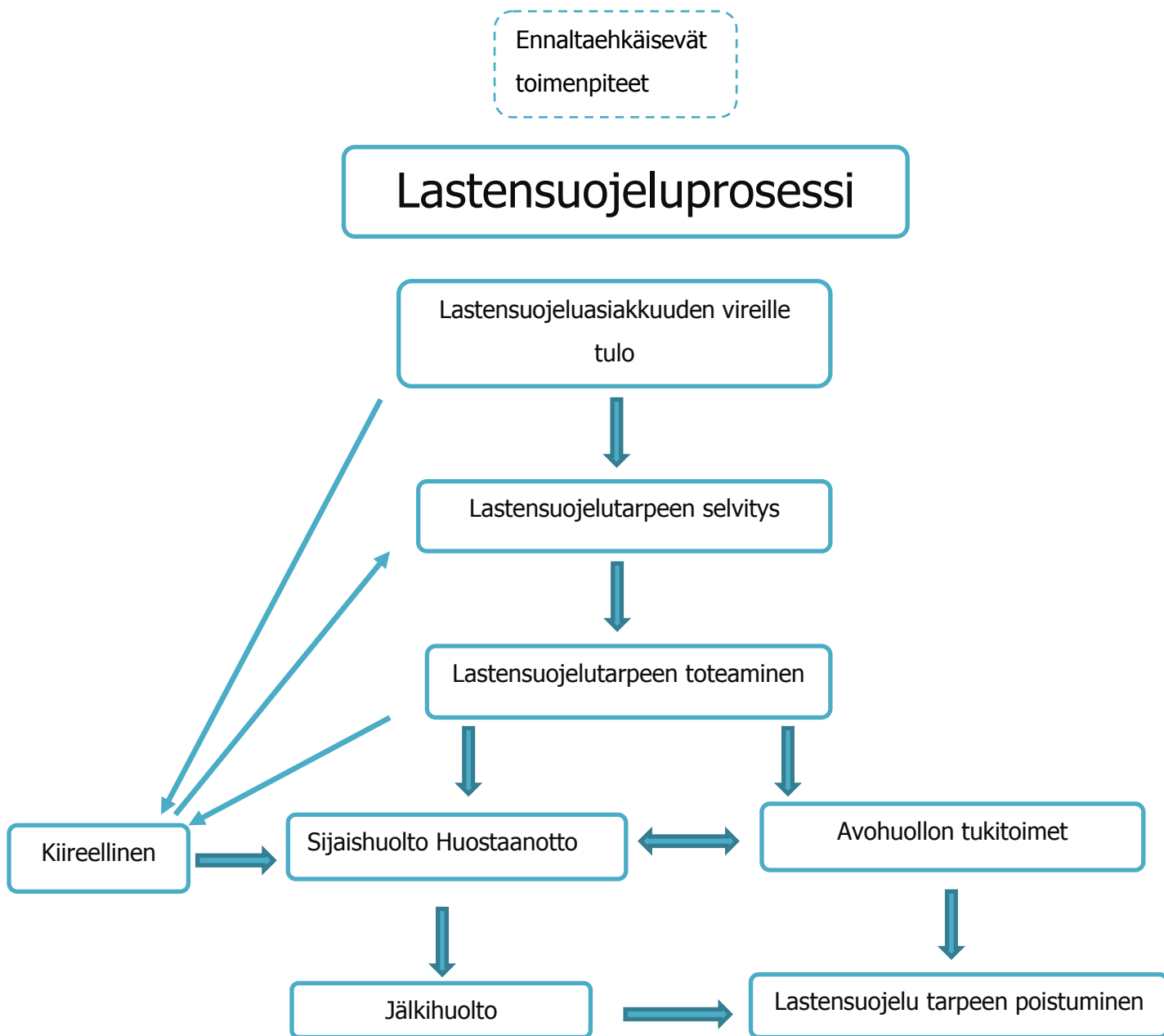
3 Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys sekä asiakassuunnitelma ja järjestämällä erilaisia avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä näihin liittyvät toimintatavat. Lastensuojelun tarkoituksena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun tehtävänä on tukea lapsen kasvatuksessa ja hoidossa vanhempia, huoltajia ja muita henkilöitä, jotka vastaavat lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Lastensuojelun on pyrittävä ennaltaehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Lastensuojelun tulee puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelua järjestettäessä on ensisijaisesti huomioon otettava lapsen etu. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41.)

Lastensuojelun tulisi turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Lisäksi lapselle tulisi tarjota mahdollisuus ymmärrykseen ja hellyyteen sekä ikä- ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito. Jokaisen lapsen oikeus on turvallinen kasvuympäristö sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Lastensuojelun tulisi tukea lasta itsenäistymiseen ja vastuullisuuteen kasvamiseen. Lapselle tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin ja huomioida hänen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. Lastensuojelussa työntekijöiden tulisi toimia mahdollisimman hienovaraisesti. Avohuollon tukitoimia tulee käyttää ensisijaisesti, ellei lapsen etu muuta vaadi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41.)

Lastensuojeluprosessi koostuu erilaisista vaiheista (Kuvio 1), joita ovat ennaltaehkäisevä lastensuojelu, jolloin lapsella ei ole vielä asiakkuutta, lastensuojeluasiakkuuden vireille tulo, lastensuojelutarpeen selvitys, lastensuojelutarpeen toteaminen ja asiakkuuden päättymisen. Lastensuojelutarpeen toteamisen jälkeen mahdollista ovat sijaishuolto, huostaanotto ja erilaiset avohuollon tukitoimet. Kaikissa vaiheissa lastensuojeluasiakkuuden vireille tulon jälkeen kiireellinen sijoitus on mahdollinen, mutta täysin viimesijaisin puuttumisen vaihtoehto.

Huostaanoton ja sijaishuollon jälkeen seuraa jälkihuolto. Avohuollon tukitoimien tai jälkihuollon jälkeen seuraa mahdollisesti lastensuojelutarpeen poistuminen.

Kuvio 1 Lastensuojeluprosessi (Pride- kouluttajan opasta n.d. mukailten.)

3.1 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Uudessa lastensuojelulaissa korostetaan ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitystä. Lain mukaan kaikilla kunnan viranomaisilla on velvollisuus pyrkiä tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä. Kasvatuksen tukeminen tarkoittaa laajasti sellaisia eri viranomaisten yhteistyöhön perustuvia toimia, joilla pyritään kehittämään lapsiperheiden ja heidän välittömän arkiympäristönsä mahdollisuuksia huolehtia lapsista. Lastensuojelun kannalta on ensisijaisen tärkeää, että yleiset palvelut tukevat lasten kasvatusta. Ongelmien syntymistä voidaan ehkäistä, kun lastensuojelun tarve voidaan havaita ja siihen reagoidaan mahdollisimman varhain. Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia tukevaa toimintaa voidaan järjestää eri toimijoiden yhteistyönä ja koko ajan tarvittaisiin palvelujen kehittämisessä yhteistyötä sen sijaan, että jokainen sektori toimii yksin. (Mitä on lastensuojelu? 2009.)

Lastensuojelun tulee tukea lapsen vanhempia ja huoltajia tai muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä näiden kasvatustehtävissä järjestämällä tarvittavia palveluita ja tukitoimia. Kunnan tulee järjestää perheille siis lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla on tarkoituksena edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki tai erityinen tuki, jota annetaan päivähoidossa. Myös opetuksessa, nuorisotyössä, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveystieteissä voidaan antaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päivähoidossa annettava ennaltaehkäisevä lastensuojelu on tässä opinnäytetyössä tärkeimmässä roolissa. Muut ennaltaehkäisevän lastensuojelun muodot jätämme pois tästä opinnäytetyöstä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41.)

Päivähoidon omat tukitoimet ja muiden palveluntuottajien tuottamat tukipalvelut, jotka voidaan liittää osaksi päivähoitoa, toimivat osaltaan myös tuen tarvetta ehkäisevästi. Varhaiskasvatuksen erilaiset tukitoimenpiteet on jaettu kolmeen kokonaisuuteen joita ovat kasvatuskumppanuuden vahvistaminen, kasvatustoiminnan mukauttaminen ja kuntoutuksellisten elementtien suunnitelmallinen käyttö. Näiden tukitoimenpiteiden käyttäminen edellyttää, että koko työyhteisö tunnistaa arjessa ne tilanteet, joissa lasta voisi ja kannattaisi tukea. (Heinämäki 2006: 55–63.)

3.2 Päivähoito lastensuojelun tukitoimena

Erityistä tukea järjestettäessä pyrkimyksenä on aina järjestää tuki mahdollisimman pitkälle tavallisten kasvatuspalveluiden yhteydessä. Lastensuojelun tulisi aina pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen tilanteen vaikeutumista, jotta lastensuojelun tarvetta ei enää tulevaisuudessa olisi. Aina ensisijaisesti lastensuojelun tulisi auttaa perhettä avoimuuden keinoin. Yhtenä lastensuojelun avoimuuden tukitoimenpiteenä voidaan tarjota päivähoitoa. Tällöin päivähoitoon työntekijöiden haasteena on tukea lasta kasvatuksellisin keinoin, kun perheen tilanne vaatii lastensuojelun tukitoimia. Lapsen oikeanlainen kohtaaminen lastensuojelutilanteissa edellyttää tietynlaista osaamista päivähoitoon henkilökunnan keskuudessa. Lapsen toimiessa ja eläessä riskioluissa, liittyy hänen elämäänsä usein erilaisia kriisejä. Näitä kriisejä ja niiden kohtaamista olisi hyvä pohtia jo etukäteen työyhteisössä. (Heinämäki 2006: 53, 82.)

Varhaiskasvatuksen tukitoimina lapsen fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi ympäristöksi tämän jokapäiväisissä toimissaan. Päivittäistä kasvatustoimintaa voidaan mukauttaa eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä lapsen itsetuntoa vahvistamalla. Tämän lisäksi tulisi vahvistaa suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksen arjen kuntouttavia elementtejä. Näitä elementtejä ovat muun muassa struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta. Jo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulisi sisällyttää lapsen tuen tarpeen määrittely sekä miten tuki järjestetään. Tässä suunnitelmassa kuvataan, miten lapsen yksilöllinen ohjaus ja varhaiskasvatus sovitetaan yhteen sekä millaisia konkreettisia muutoksia kasvatuksellisessa toiminnassa ja fyysisessä ympäristössä toteutetaan. Eri tahoilla laaditut lapsen kasvatus- kuntoutus- ja esiopetuksen suunnitelmat sovitetaan yhdeksi yhteneväksi kokonaisuudeksi. Hyvä tuki edellyttää eri viranomaistahojen tiivistä yhteistyötä, riittävää ja osaavaa henkilöstöä sekä lapsen tarpeita vastaavia tiloja, välineitä ja materiaaleja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 36–37.) Päivähoidon omat tukitoimet ovat siis osa päivähoitoon omaa päivittäistä toimintaa. Nämä tukitoimet ovat kasvatuksellisia keinoja, joilla ympäristöä ja toimintaa muokataan vastaamaan lapsen tarpeisiin. Päivähoidon kasvatukselliset tukitoimenpiteet voivat toimia myös lastensuojelutarvetta ennaltaehkäisevästi. (Heinämäki 2006: 55.)

3.3 Tukea perheelle asiakkuuden loppuessa

Lapsilla, jotka ovat olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle tai ne jotka ovat olleet sijoitettuina avohuollon tukitoimenpiteenä vähintään puolen vuoden ajan, on oikeus lastensuojelun jälkihuoltoon. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun sijoitettuna ollut lapsi on ollut lastensuojelun asiakkaana. Jälkihuolto on järjestettävä huomioiden lapsen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma. Jälkihuoltoon kuuluu lapsen sekä hänen vanhempiensa tai huoltajiensa tai henkilön, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on, tukeminen. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41.)

Jälkihuollon yksilöllinen tarve on arvioitavissa sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsen sen hetkisen lastensuojelullisen tarpeen perusteella. Tarpeen arviota tehtäessä otetaan huomioon muun muassa lapsen ikä ja muut yksilölliset tarpeet. Oikeutta jälkihuoltoon ei voi evätä tutkimatta yksilöllistä jälkihuollon tarvetta ja jälkihuollon perusteita. Jälkihuolto ei ole vain taloudellisen tuen myöntämistä vaan sen järjestämiseen liittyy lapsen kanssa tehtävä suunnitelmallinen sosiaalityö. Jälkihuollon tarkoituksena on sijaishuollon tai pitkän avohuollon jälkeen tukea lasta ja nuorta hänen kasvussaan aikuisuuteen ja vastuullisuuteen. Usein jälkihuollosta puhutaankin nuorten yhteydessä. Lastensuojelulaissa mainitaan kuitenkin, että myös lapsella on oikeus jälkihuollon tarpeen arvioimiseen eikä jälkihuoltoon saa evätä tutkimatta tilannetta. Rädyn mukaan selvää on, että lapsi tai nuori tarvitsee erityistä tukea kodin ulkopuolisen sijoituksen johdosta. Lasta ei voida jättää selviytymään sijaishuollon jälkeen yksin, vaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on varmistuttava siitä, että lapsi saa riittävät valmiudet itsenäiseen elämään. (Räty 2007: 391- 392.)

3.4 Kasvatuskumppanuus osana lastensuojelua

Lastensuojelulain 2§:ssä säädetään, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lisäksi laissa on säädetty, että lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41.) Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta tämä tarkoittaa, että lastensuojelun työntekijät jakavat kasvatusvastuuta vanhempien kanssa tilanteessa, jossa perheen omat

voimavarat ja kodin olosuhteet eivät riitä turvaamaan lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Lastensuojelulain ja palvelurakenteiden uudistamisen myötä tarve tiivistää ja edistää ennaltaehkäisevien ja korjaavien palvelujen moniammatillista yhteistyötä on lisääntynyt. Nämä lähtökohdat luovat tilan lapsiperhepalvelujen, esimerkiksi päivähoiton ja lastensuojelun henkilöstön, ja vanhempien kasvatuskumppanuudelle. (Kekkonen 2011.)

3.5 Lastensuojelun Praksis

Opinnäytetyömme liitettiin osaksi lastensuojelun Praksiksen tutkimustoimintaa. Osallistuimme uuteen tutkimuksen tukiryhmä- kokeiluun. Tutkimuksen tukiryhmässä oli mukana ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä, pro graduja, yliopiston käytäntötutkimuksia sekä aikuissosiaalityön Praksiksen tutkimuksia.

Lastensuojelun Praksis on lähtenyt alun perin liikkeelle Aikuisuuden Praksis-ryhmästä, joka on ollut läntisellä sosiaaliasemalla vuodesta 2005 lähtien. Lastensuojelun Praksiksen lähtökohtana on pääkaupunkiseudun kuntien halu kehittää lastensuojelun sosiaalityönopetusta kaikissa paikoissa, joissa lastensuojeluasiakkaiden kanssa ollaan tekemisissä. Lastensuojelun Praksiksen toiminta painottuu ainakin tällä hetkellä Helsingin yliopistolle, sosiaalityöyksikköön sekä pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus Soccaan, jossa se on liitetty Kehä-hankkeeseen. Lastensuojelun Praksis on toiminut vuodesta 2008 alkaen. Sen toiminnan laajentamiselle olisi suurta tarvetta ja halua. (Muukkonen n.d.)

Lastensuojelun Praksiksen tarkoituksena on luoda pääkaupunkiseudun lastensuojelun käytännönopetuksen kehittämiseen kiinnittynyt monitoimijainen verkosto. Lisäksi tarkoituksena on avata uusia yhteyksiä lastensuojelun käytäntöön, jotta työn opettaminen, kehittäminen ja tutkimus liittyisivät yhteen. Pääkaupunkiseudun Praksis opetus- ja tutkimuslinikkaverkostoa kehitetään yhteistyössä Helsingin yliopiston, kuntien lastensuojelun ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Lastensuojelun Praksiksen päätavoitteena on saada entistäkin osaavampia työntekijöitä lastensuojeluun. Praksiksessa halutaan myös syventää tietoa käytännön lastensuojelutyössä esiin nousevista ilmiöistä. Painopisteenä on käytäntötutkimus, jossa pyritään toimijoiden yhteiseen tiedonmuodostukseen ja suoraan käytäntöyhteyteen kentän, tutkijan ja oppilaitoksen kanssa. Tutkimuksien tarkoituksena on aina palvella käytäntöä. (Socca 2011.)

4 Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyö

Lastensuojelulain 7§:n mukaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä edistettävä lasten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Lisäksi sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on välitettävä tietoa lasten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille. Lastensuojelulain 14§:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41.)

4.1 Verkostotyö

Laadukkaan varhaiskasvatuksen voidaan sanoa olevan monimuotoista toimintaa sillä se edellyttää eritahojen yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti päivähoitossa tehdään verkostotyötä koko lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Päivähoidon verkostotyöskentelyn yhtenä olennaisimpana tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteissa. Erilaiset lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulisi olla sovittuna eri yhteistyötahojen kanssa etukäteen niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan yksittäisen lapsen asioista tai edellytetään jonkin viranomaisen puuttumista tilanteeseen. Tällaisia yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi lastensuojelu, perhetyö, perheneuvola ja kotipalvelu. Verkostojen välistä yhteistyötä tulisi tehdä koko lasta ja perhettä työskentelevien verkostojen kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 10.)

Asiakkailla on aina omat yksityiset verkostonsa. Lisäksi varsinkin lastensuojelun asiakkaat asioivat usein myös muiden viranomaisten ja ammattilaisten kanssa lastensuojelun lisäksi. Verkosto onkin hyvin kätevä käsite, koska sen voidaan sanoa olevan tarpeeksi täsmällinen kuvatakseen erilaisia yhteyksiä. Samalla verkosto käsite on myös suhteellisen epämääräinen. (Hujala – Puonti – Saarnio 2004: 214.) Verkostoissa keskeisintä on asioiden ja ihmisten kytkeytyneisyys. Verkostotyössä pyritään etsimään ja yhdistämään sosiaalisen verkoston voimavaroja. Lastensuojeluperheen kanssa onkin todella keskeistä, että lapsen ja hänen läheistensä sekä lapsen asiaan kytkeytyneiden työntekijöiden välille saadaan sellaiset yhteydet, että verkostojen avulla löytyy hyviä voimavarojen yhdistelmiä. Verkostossa toimimalla

voidaan löytää uusia, hyviä ideoita ja ratkaisuja sekä resursseja, jotka erillisinä toisistaan eivät tuottaisi yhtä hyvää tulosta. (Hujala ym. 2004: 14.)

Verkostotyötä voidaan pitää tarpeellisena ja tärkeänä työmuotona myös sen perusteella, että usein lapsen tai perheen ongelmat eivät ole selkeärajaisia. Ihmisten ongelmia ei voi jakaa eri osa-alueisiin vaan ongelmat ovat toisiinsa kytkeytyneitä. Kuitenkin sosiaalihuollon eri paikkoihin on jaettu, missä paikassa ihminen saa apua mihinkin ongelmaan. Ongelmien monimutkaisuutta pyritään siis hallitsemaan jakamalla ongelmakokonaisuus pienempiin osiin ja näin koetetaan hallita jokaista osaa erikseen. Tällainen yritys ratkaista ongelmia paloittelemalla ne selkeisiin pienempiin erillisongelmiin voisi toimia, mikäli asiat olisivat jaoteltavissa myös ihmisten arkipäivässä selvärajaisesti toisistaan. Näin ei kuitenkaan usein ole. Silloin kun kohdeilmiöt eivät jakaudu selvärajaisesti, ei myöskään palvelujärjestelmän työnjako voi toimia selvärajaisesti. Palvelujärjestelmän keskinäistä työnjakoa joudutaankin siis ratkomaan jokaisen asiakastapauksen kohdalla uudestaan hänen yksilöllisistä tarpeistaan käsin. (Arnkil – Seikkula 2009: 29.)

Verkostotyössä dialogisuus on olennainen osa sen toimivuutta. Verkostotyön tulee olla dialogista ja moniäänistä keskustelua asioista niin, että jokaisen puheenvuoro on yhtä tärkeä. Verkostotyössä dialogisuuden tulisi olla koko ajan läsnä. Dialogisessa verkostotyössä on tärkeitä luoda turvallinen olotila keskustelijoille sekä pyrkiä minimoimaan ahdistusta. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen keskustelija voi kokea olevansa tärkeä keskustelun osapuoli. Se edellyttää, että työntekijöiden verkosto lisää turvallisuutta ja ennustettavuutta omalla toiminnallaan. Ennustettavuus tarkoittaa, että asiakkaat voivat luottaa siihen, että työntekijät auttavat ja myös läheisiltä on saatavissa apua. Asiakkaiden tulee voida luottaa, että erilaisista jatkotoimenpiteistä päätetään yhdessä eikä asiakas jää tilanteensa kanssa yksin, vaikka tilanne olisikin vaikea. Ennustettavuus luo myös turvallisuutta. (Arnkil ym. 2009: 115–116.)

Aidon kiinnostuksen näyttäminen sekä jokaisen verkostoon kuuluvan sanomisiin ja mielipiteisiin reagoiminen kuuluu dialogiseen verkostotyöhön. Dialogisuudessa ei tule viestiä sitä, että joku olisi sanonut jotain väärin tai jonkun mielipide olisi väärä. Dialogisessa verkostotyössä tulee aina vastata siihen, mitä joku toinen sanoi. Vastaaminen ei kuitenkaan tässä tarkoita selityksen tai tulkinnan antamista asiasta vaan sanotun asian huomioimista. Dialogisessa verkostotyössä jokaisen tulee aina

puhua vain omasta puolestaan. Toisin sanoen työntekijäverkoston tulee pyrkiä ohjaamaan puhetta sellaiseksi, että jokainen puhuu vain omista havainnoistaan, tunteistaan ja ajatuksistaan. Puhujia tulisi rohkaista sanomaan juuri se, mitä he itse ajattelevat henkilökohtaisesti. Tällöin vasta dialoginen pohdinta tulee aidosti mahdolliseksi sillä jokainen osapuoli osallistuu keskusteluun omalla äänellään. (Arnkil ym. 2009: 116–117.)

4.2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillista yhteistyötä voidaan kutsua eri asiantuntijoiden yhdessä työskentelyksi, jossa pyritään huomioimaan asiakkaan kokonaisuus. Asiantuntijoiden tiedot ja taidot integroidaan yhteen asiakaslähtöisesti. Tässä vuorovaikutusprosessissa rakennetaan tapauskohtainen yhteinen tavoite ja pyritään saamaan aikaiseksi asiantuntijoiden yhteinen käsitys tarvittavista toimenpiteistä ja ongelman ratkaisusta. Kaikkien osallistujien tulee voida vaikuttaa keskusteluun ja päätöksentekoon. (Isoherranen 2005: 14.) Moniammatillisen yhteistyön voidaan sanoa olevan keskeinen osa lapsen tukemisen prosessia. Tuen tarpeen aiheuttavat tilanteet ovat usein monisyisiä ja vaikeasti jaoteltavissa pienempiin erillisiin kokonaisuuksiin, joista eri toimijat voisivat irrallaan toisistaan huolehtia. Lapsen ja perheen tilanne on aina yhtenäinen kokonaisuus, jossa kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Näin ollen myös niiden, jotka toimivat perheen kanssa, täytyy olla yhteistyössä keskenään. Moniammatillisuuden tulisikin olla mukana heti suunnitteluvaiheessa, jatkuen organisointiin ja toimenpiteiden toteuttamiseen asti. Kuitenkin erilaisten palvelujärjestelmien toimintamallien yhteensovittaminen vaatii hyvää organisointia ja suunnitelmallista yhteistyötä. (Heinämäki 2006: 72.)

Olipa työympäristö millainen tahansa, niin moniammatillisessa yhteistyössä korostuvat nämä viisi kohtaa: asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, rajojen ylitykset ja verkostojen luominen. Moniammatillisen yhteistyön lähtökohtana on asiakas, joka pyritään huomioimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti moniammatillista yhteistyötä tehtäessä. Dialogi ammattilaisten ja asiakkaankin välillä on yksi niistä välineistä, joiden avulla moniammatillista yhteistyötä on mahdollista toteuttaa. Dialogin avulla rakennetaan yhteistä, jaettua ymmärrystä tässä moniammatillisessa keskustelussa. (Isoherranen 2005: 13–24.) Erilaisilla alueilla ja kunnilla on koulutuksen, kokemuksen ja moniammatillisen yhteistyön vuoksi erilaista monialaista tietoa sekä osaamista, jota

voidaan hyödyntää lasten tukemisessa. Tosin tällaisen osaamisen tunnistaminen ja jakaminen jää usein liian vähäiselle huomiolle. Mutta kuitenkin olisi tärkeätä pohtia miten tämä erilainen osaaminen saataisiin jaettua yhteisesti niin, että siitä on hyötyä asiakkaiden tilanteiden selvittämisessä. (Heinämäki 2006: 84.)

4.3 Moniammatillinen kasvatuskumppanuus

Lastensuojelulaissa ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan vanhempien ja työntekijöiden välisestä jaetusta kasvatusvastuusta. Kun lapsi on lastensuojelun ja päivähoidon asiakas, on vastuu jaettu myös näiden tahojen kesken. Kun eri tahojen välillä vallitsee dialoginen vuorovaikutus sekä luottamuksellisuus, voidaan puhua kasvatuskumppanuudesta. Tällöin voidaan ajatella, että yhteistyö on eri tahojen työntekijöiden sekä vanhempien kesken olevaa kasvatuskumppanuutta.

Isoherranen tarkastelee moniammatillista kasvatuskumppanuutta jaetun vastuun ja jaetun asiantuntijuuden yhtälönä. Isoherranen määrittelee moniammatillisuuden niin, että moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan työskentelyä sovitun yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Lisäksi työskentelyyn osallistuvilla on toisiaan täydentävää osaamista; tietoja ja taitoja, jotka yhdistetään työskentelyn aikana. Työskentely tapahtuu asiakaslähtöisesti ja joustavasti yli organisaatio- ja sektorirajojen. Kasvatuskumppanuuden ja moniammatillisuuden hän yhdistää toisiinsa ajatuksella, jonka mukaan lasten hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen edellyttää monen eri alan yhteistyötä eli moniammatillisuutta. Isoherrasen mukaan tärkeää on, että yhteistyötahojen toiminta on yksilölähtöistä ja nimenomaan yhteiseen tavoitteeseen pyrkivää. Ratkaisut moniammatillisessa kasvatuskumppanuudessa syntyvät avoimessa dialogissa, jolloin keskustelussa saatetaan päätyä aivan uusiin ratkaisumalleihin ja käsityksiin. Isoherrasen mukaan jaettu vastuu tarkoittaa moniammatillisessa työskentelymallissa sitä, että jokaisella on vastuu omasta alueestaan, mutta myös koko kokonaisuudesta. Tällöin kaikille yhteistyön osapuolille nousee oikeus ja velvollisuus huomioida ja kommentoida kokonaisuutta. Jaettuun vastuuseen liittyy Isoherrasen mukaan myös kahdenlaisia haasteita (Taulukko 2). (Lapsuuden hyvinvoinnin kehittämissyysikkö 2009.)

Kuvio 2 Jaetun asiantuntijuuden ja vastuun haasteita (Isoherrasta mukaillen)

Jaetun asiantuntijuuden ja jaetun

vastuun haasteita

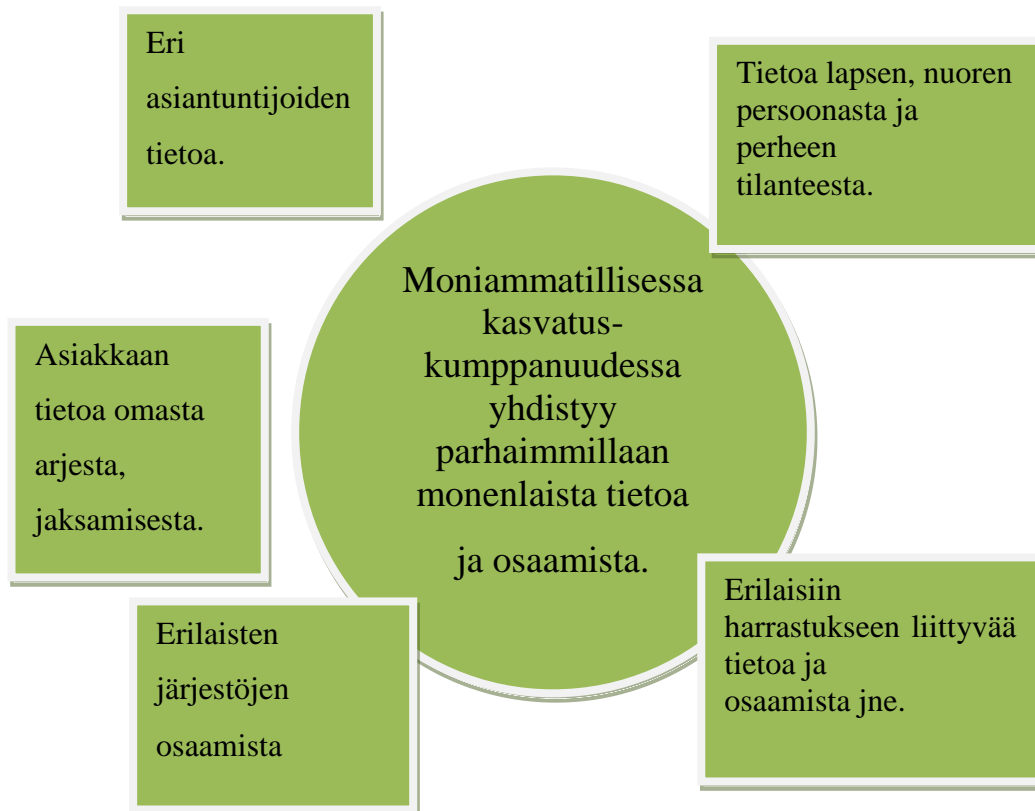
Vuorovaikutustason haasteita:

- keskustelutaidot
- luottamus
- ammattiterminologia
- emootiot
- kilpailu
- roolit

Rakenteellisia haasteita:

- organisaatiokulttuuri
- hierarkiat
- sopivat tilat
- kiire
- tarvitaan ”pelisäännöt”

Kumppanuusmallin hyödyiksi Isoherranen toteaa, että kiireettömässä kumppanuusilmapiirissä hoidettu keskustelu säästää aikaa ja voimavaroja yhteistyön osapuolilta, siinä yhdistyy monenlaista osaamista ja sen avulla löydetään ratkaisuja, joihin kaikkien on helppo sitoutua (Kuva 1). Kumppanuusmallista löytyy myös haasteita, joihin kuuluu vanhojen toimintatapojen muuttaminen. Vanhoja toimintatapoja voi olla vaikea muuttaa, sillä ne ovat syvällä työntekijöiden mielessä ja he ovat jo omaksuneet vanhat mallit. Haaste on myös kokonaisvastuun hyväksyminen eli työntekijät eivät vastaa enää ainoastaan omasta alueestaan vaan vastuu jakautuu ja asiantuntijuuden rajat ylittyvät. Lisäksi tulee huomioida, että saumaton yhteistyö yli rajojen edellyttää hallinnolta toiminnan mahdollistamista eli resursseja. Kumppanuusmallin kannalta olennaista on sopia selkeästi yhteiset toimintatavat ja kaikkien osapuolten roolit yhteistyössä. (Lapsuuden hyvinvoinnin kehittämissyysikkö 2009.)

Kuva 1 Tiedon ja osaamisen yhdistyminen moniammatillisen kasvatuskumppanuuden etuna (mukaillen Isoherranen 2009).

5 Tutkimusasetelma

Työmme tehtävänä oli tuottaa lisätietoa lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyöstä ennen kuin lastensuojeluprosessi alkaa, lastensuojeluprosessin aikana ja sen jälkeen. Selvitimme, kuinka työntekijöiden näkemykset kohtasivat ja oliko työntekijöiden kokemuksissa jotain eroja. Lisäksi aiheen kannalta oli olennaista pyrkiä hahmottamaan, miten lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä voidaan kehittää niin, että se parhaalla mahdollisella tavalla tukisi lastensuojeluprosessia.

Tutkimuskysymyksemme olivat: 1. Mitä päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyö on heidän näkökulmastaan? 2. Minkälaista päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyö on ennen lastensuojeluasiakkuutta, sen aikana ja sen jälkeen? 3. Liittyykö yhteistyöhön haasteita? Jos liittyy niin, mitä ne ovat? 4. Miten yhteistyötä voisi kehittää?

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisesti. Teimme sen Länsi- Helsingissä Kaarelan alueella. Keräsimme aineistomme tekemällä teemahaastatteluja, jotka olivat yksilöhaastatteluja. Kaikki haastateltavat olivat suostuneet ja ilmoittautuneet vapaaehtoisesti haastatteluun. Haastattelimme kuutta päivähoiton työntekijää; neljää lastentarhaopettajaa, yhtä erityislastentarhaopettajaa ja yhtä lastenhoitajaa. Lastensuojelusta haastattelimme neljää sosiaalityöntekijää.

5.1 Teemahaastattelut

Totesimme, että saimme kysymyksiimme parhaiten vastaukset teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit oli etukäteen määrätty. Tiedonhankinnan kannalta tehtävänäimme oli varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastatteluiden aikana läpi. Teemojen laajuus ja järjestys saattoivat kuitenkin vaihdella haastatteluissa. Teemahaastattelun hyviin puoliin kuuluu, että se on tiedonhankintamenetelmänä niin avoin, että siinä haastateltava pääsee puhumaan aika vapaamuotoisesti, jolloin materiaalin voi katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään (Eskola 1998: 87–88). Me halusimme opinnäytetyössämme tuoda esille nimenomaan työntekijöiden omia kokemuksia ja mielipiteitä aiheesta.

Keräsimme opinnäytetyömme aineiston Länsi-Helsingissä Kaarelan alueella. Johtavat sosiaalityöntekijät sekä päiväkodin johtajat ilmoittivat opinnäytetyöstä päiväkodeissa, joista vapaaehtoiseksi ilmoittautuneet työntekijät antoivat yhteystietonsa. Saimme haastateltaviksemme kuusi työntekijää päivähoiton puolelta ja neljä työntekijää lastensuojelun puolelta. Haastattelimme siis yhteensä kymmentä lastensuojelun ja päivähoiton työntekijää. Teimme haastattelut yksilöhaastatteluina.

Haastattelukäytännöt kannattaa testata etukäteen (Eskola 1998: 89). Teimme koehaastattelun, jonka avulla tarkistimme valitsemiamme teemoja ja kysymysrunгон ymmärrettävyyttä. Henkilö, joka osallistui koehaastatteluun, oli päivähoiton työntekijä ja hän oli lupautunut antamaan palautetta haastattelun jälkeen. Teimme koehaastattelun kaksi viikkoa ennen varsinaisten haastattelujen alkua, jolloin meille jäi vielä aikaa muokata haastattelurunkoa. Pyysimme jokaisen sovitun haastattelun yhteydessä haastateltavalta luvan nauhoittaa haastattelu.

Haastateltavan vastaus osoittaa, onko keskustelun tavoite saavutettu. Teemahaastattelun etuihin kuuluu, että haastattelijä voi välittömästi havaita

haastateltavien väärät tulkinnat ja kykenee ohjaamaan teeman oikeaan sisältöön lisäkysymysten avulla. Haastattelun suunnittelussa tulee jo ennakoida teemojen merkityksiä. Haastattelutilanteessa tulee myös olla joustava, sillä erilaiset asiat saattavat yhdistyä eri ihmisillä eri tavalla ja haastateltava saattaa itse siirtyä johonkin myöhemmin aiottuun teemaan jonkin toisen asian yhteydessä. (Hirsjärvi 2000: 104.) Tavoitteenamme oli rakentaa yksi toimiva teemahaastattelunko, jota voimme hyödyntää haastateltaessa sekä päivähoidon että lastensuojelun työntekijöitä (Liite 1). Tämän vuoksi meidän oli erityisesti kiinnitettävä huomiota teemojen merkityksiin ja siihen, vaikuttavatko työntekijöiden erilaiset taustat merkitysten sisältöihin. Haastattelurungon yhdenmukaisuuden ideana oli, että aineisto oli vertailukelpoista eikä haastattelurungon rakenne vaikuttanut haastateltavien vastauksiin.

Yhdenmukaisen haastattelurungon toteutumisen kannalta meidän tuli kiinnittää huomiota sanavalintoihin sekä siihen, että käyttämämme termit tarkoittivat samoja asioita niin lastensuojelun kuin päivähoidon työntekijöille. Vältimme epäselviä ja epätäsmällisiä kysymyksiä, koska ne vaikeuttavat haastattelun kulkua (Hirsjärvi 2000: 105). Otimme huomioon, että aihe oli sellainen, joka on osa kaikkien haastateltavien työtä ja näin ollen heillä on tavallista enemmän tietoa ja kokemuksia aiheesta.

5.2 Aineiston analyysi

Mietimme aineiston analysointitapaa jo ennen kuin aloimme kerätä aineistoa. Kun olimme miettineet analysointitapaa ennalta, pystyimme käyttämään sitä ohjenuorana haastatteluja ja niiden purkamista suunniteltaessa. Aineiston purkamisen ja analysoimisen teimme mahdollisimman pian aineiston keruuvaiheen jälkeen, jolloin haastattelut olivat vielä tuoreina mielessä. Analysointivaiheessa voi vielä ilmetä, että aineistoa on mahdollisesti liian vähän tai siihen liittyy jotain muita ongelmia (Hirsjärvi 2000: 135). Myös tämän vuoksi oli oleellista aloittaa aineiston käsittely ajoissa.

Nauhoitimme jokaisen haastattelun. Sen jälkeen litteroimme haastattelut. Litteroitua aineistoa kertyi 122 sivua. Varasimme reilusti aikaa aineiston litterointiin. Aineiston analyysiin päätimme käyttää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi sopi hyvin strukturoimattoman aineiston analyysiin ja suuren aineistomassan analysoimiseen. Sisällönanalyysin yhtenä etuna oli analyysitavan herkkyyks erilaisten kontekstien ja aineiston symbolisille muodoille (Tuomi – Sarajärvi 2002: 105). Käytimme sisällönanalyysia etsiäksemme aineistosta tekstin erilaisia merkityksiä. Sisällönanalyysin

avulla loimme selkeän ja tiivistetyn kuvauksen tutkimastamme ilmiöstä eli päivähoidon ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä. Näin saimme kytkettyä tutkimustuloksemme ilmiön laajempaan kontekstiin.

Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida erilaisia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysissa pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tarkoituksena on siis tutkittavan aineiston uudelleen järjestäminen ja kuvaaminen. (Tuomi ym. 2002: 109–112.)

Teimme sisällönanalyysimme aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissa tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja asetetun tehtävän asettelun mukaisesti. Aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei pitäisi olla minkäänlaista tekemistä analyysin toteuttamisen tai saatavan lopputuloksen kanssa, sillä analyysin tulisi olla kokonaan aineistolähtöistä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi ym. 2002: 97.)

Aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysiprosessi jaotellaan usein kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi. (Tuomi ym. 2002: 109–112.) Pelkistämisessä analysoitava data eli tässä työssä auki kirjoitetut haastattelut pelkistettiin sillä tavoin, että kaikki tutkittavan ilmiön kannalta epäolennainen karsittiin pois. Pelkistämistä ohjasi tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistoa pelkistettiin koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Pidimme tekstikatkelmat mukana koko analyysivaiheen ajan, jotta alkuperäinen ajatus ei katoaisi tai sanoma vääristyisi missään vaiheessa. Koko aineiston pirstomisen jälkeen pelkistimme yksittäisten lauseiden ja ajatuskokonaisuuksien sisällön (Liite 2). Pelkistetyt ilmaukset lisäsimme tekstikatkelmien perään lihavoidulla tekstifontilla. Näin ollen hahmotimme pelkistetyn ilmauksen helposti ja silti alkuperäinen ilmaus kulki koko ajan mukana.

Toinen vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely (Tuomi ym. 2002: 109–112). Tässä kohdassa kävimme tarkkaan läpi aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset ja etsimme aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmittelimme yhteen ja yhdistimme luokaksi. Lopuksi

nimesimme luokan sisältöä kuvaavalla alakäsitteellä. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää tutkittavan ilmiön ominaisuutta, piirrettä tai käsitystä (Tuomi ym. 2002: 109–112). Seuraavaksi yhdistimme samankaltaisia alakäsitteitä toisiinsa, jonka jälkeen uudet kokonaisuudet saivat niitä kuvaavat yläkäsitteet, jotka kattoivat myös aiemmin luodut alakäsitteet, pelkistetyt ilmaukset sekä tekstikatkelmat. Luokittelussa aineistomme tiivistyi sillä yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin.

Edelleen yläkäsitteitä yhdistelemällä loimme pääkäsitteitä. Tätä kolmatta vaihetta kutsutaan aineiston abstrahoinniksi eli erilaisten teoreettisten käsitteiden luomiseksi (Tuomi ym. 2002: 112–113). Abstrahoinnissa erotimme siis tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja tämän valikoidun tiedon perusteella muodostimme teoreettisia käsitteitä. Toisen vaiheen eli klusteroinnin voidaan katsoa olevan jo osa abstrahointiprosessia (Liite 2).

Abstrahoinnissa edetään aluksi alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja siitä taas johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan, kuin se aineistosta katsoen on mahdollista. (Tuomi ym. 2002: 112–113.) Analysoimme tällä tavalla erikseen sekä lastensuojelun että päivähoiton puolelta keräämämme aineiston. Merkitsimme jokaisen haastattelun(H1-H10), niin että tunnistimme sen alkuperän, mutta samalla suojelimme haastateltavan anonymiteettia. Kaikkien haastateltavien nimet ovat muutettu. Opinnäytetyössämme käytämme haastateltavista nimiä: Liisa, Lilja, Lotta, Lasse, Pirkko, Päivi, Paula, Piia, Pauliina ja Pekka. Pidimme lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden haastattelut erillään, jotta tulokset olisivat keskenään vertailtavissa.

6 Tulokset

Analysoimme päivähoidon ja lastensuojelun tuottamat aineistot erikseen ja esittelemme tuloksetkin kahdessa osassa. Tulosten erillään pitäminen on tärkeää näkökulmien vertailtavuuden vuoksi. Lopussa kokoamme tuloksista yhteenvedon, jossa esittelemme kaikkein olennaisimmat tulokset.

6.1 Lastensuojelun työntekijöiden näkökulmia yhteistyöstä

Haastatteluista ilmeni, että yhteistyön alku koettiin hankalana. Aloitusvaiheessa yhteistyötä hankaloitti se, että alussa saattoi olla epäselvää, mihin tuen alueeseen lapsi ja perhe kuuluivat. Työntekijät kertoivat, että Helsingissä on oma varhaisen tuen yksikkö, joka hoitaa varhaisen tuen tapauksia, joiden kanssa lastensuojelu ei työskentele. Perheellä täytyi olla lastensuojeluasiakkuus ennen kuin lastensuojelun työntekijät osallistuivat työskentelyyn, sillä lastensuojelu oli erityispalvelua. Yhteistyö käynnistyi usein lastensuojeluselvityksen aikana, jolloin oli luonnollista jatkaa yhteistyötä selvityksen jälkeen. Lastensuojelun työntekijät kokivat, että yhteistyö oli usein käynnistynyt sosiaalityöntekijän yhteydenotosta päiväkotiin tai sitten päivähoiton tekemästä lastensuojeluilmoituksesta.

Haastattelujen mukaan joissain tapauksissa lastensuojelun työntekijät eivät aloittaneet yhteistyötä heti asiakkuuden alussa vaan ottivat päivähoitoon myöhemmin yhteyttä yhteistyön aloittamiseksi. Päivähoiton työntekijät olivat osallistuneet mielellään yhteistyöhön ja he olivat olleet sitoutuneita siihen. Työntekijät kokivat sujuvan yhteistyön tärkeäksi lasten ja perheiden kannalta.

Tärkeiksi tekijöiksi yhteistyön toimivuuden kannalta nousivat toisen työn tunteminen ja kunnioitus toisen tekemää työtä kohtaan. Työntekijät pitivät tärkeänä toisen ammattitaidon tehokasta hyödyntämistä yhteisessä työskentelyssä. Lisäksi työntekijät pitivät tärkeänä kummankin osapuolen koulutusta, jotta he osaisivat toimia erilaisissa yhteistyötä vaativissa tilanteissa. Työntekijöiden mielestä yhteistyö voisi olla nykyistä tiiviimpää ja yhteistyössä on kehitettävää. Yhteistyön onnistuminen oli hyvin tilannekohtaista. Kun yhteistyö oli ollut toimivaa, oli se ollut myös tuloksellista.

6.1.1 Yhteiset käytännöt

Haastatteluista kävi ilmi, että päivähoitolla ja lastensuojelulla oli joitain yhteisiä käytäntöjä asioiden hoitamiseksi. Ne eivät kuitenkaan olleet muotoutuneet täysin selkeiksi. Lastensuojelun työntekijöiden mielestä yhteistyötapaamisia ilman asiakastapausta pitäisi olla säännöllisesti. Henkilökunnan vaihtuvuus oli yksi tekijä, joka loi tarpeen säännöllisille tapaamisille. Työntekijät kertoivat, että yhteistyötapaamisia oli pyritty pitämään vuosittain, mutta tarvetta useammin toistuville tapaamisille olisi. Haastateltavat kertoivat, että useasti yhteistyötapaamiset oli käyty vain johtajatasolla. Sen vuoksi johtavat sosiaalityöntekijät ja päiväkodin johtajat olivat voineet vaikuttaa siihen, mitä tietoa he välittivät eteenpäin omassa työyhteisössään. Hyvä tavoite yhteistyötapaamisille olisi, että mahdollisimman moni työntekijä pääsisi niihin. He näkivät yhteistyötapaamiset hyvänä paikkana yhteisen ymmärryksen muodostamiseksi. Haastatteluista selvisi, että lastensuojelun työntekijät olivat pyrkinneet vierailemaan päivähoiton tiloissa esittelemässä omaa toimintaansa työntekijöille ja informoimaan, miten eri tapauksissa tulisi toimia. Lastensuojelun työntekijät kokivat esittäytymisen tarpeellisenä, koska he ajattelivat sen madaltavan päivähoiton kynnystä ottaa yhteyttä lastensuojeluun.

Haastateltavien mukaan yleinen yhteistyökäytäntö päivähoiton ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä oli konsultointi. Lastensuojelun työntekijät kokivat konsultoinnin osana perustehtäväänsä. Päiväkodin työntekijät konsultoivat usein nimettömänä. Jossain tapauksissa lastensuojelun työntekijät kokivat nimettömänä konsultoinnin yhteistyön sujuvuutta heikentävänä asiana. Kun päivähoito konsultoi lastensuojelua, vastuu tilanteen arvioinnista siirtyi lastensuojelun työntekijöille. Lastensuojelun työntekijät käyttivät myös päivähoiton työntekijöiden konsultointiapua. Lastensuojelun konsultointi oli useasti tilanteenkartoitusta ja informaation keräämistä.

Se kuuluu meidän ihan perustehtävään, että täytyy olla valmis auttamaan ja konsultoimaan yhdessä niinku sen yhteistyökumppanin kanssa niinku miettimään, että mikä on paras ratkaisu. (Lilja)

Yhteistyöneuvottelut perheen asioista olivat yleensä säännöllisiä, kun lapsella oli lastensuojeluasiakkuus jo ennen päivähoiton alkamista. Tällaisissa tapauksissa työntekijät kokivat yhteistyön sujuvana. Lastensuojelun työntekijät pitivät tärkeänä tiedon jakamista perheen tilanteesta. Päiväkodin työntekijän tuli ehdottomasti olla mukana yhteisissä neuvotteluissa, jos ilmoitus lapsesta oli tullut päiväkodista. Lastensuojelun työntekijät kokivat lastensuojelun puoltolausunnon päiväkotipaikan

saamiseksi tilanteena, jossa päiväkodin työntekijöiden kanssa tehtiin yhteistyötä. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että työntekijöillä olisi yhteiset päämäärät asiakkaan tilanteen helpottamiseksi.

Lastensuojeluasiakkuuden loppuessa yhteistyö päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden välillä päättyi. Perheen tilanteen parantuessa aloitettiin keskustelu asiakkuuden tarpeellisuudesta ja refleктоitiin yhdessä, miltä asiakkuuden lopettaminen tuntui. Haastateltavien mielestä oli tärkeää informoida päivähoitoa asiakkuuden loppumisesta. Asiakkuuden lopussa työntekijät olivat pitäneet loppuneuvottelun asiakkaan tilanteesta. Haastateltavat lastensuojelun työntekijät olivat harvoin olleet tilanteessa, jossa asiakkuus olisi voitu lopettaa jo päivähoidon aikana. Lastensuojelussa työntekijät pyrkivät kuitenkin pitämään päivähoidon ja perheen kanssa yhteenvetoneuvottelun, kun lapsi siirtyi päivähoidosta kouluun.

Haastateltavien mukaan yhteistyötapaamisiin olisi pitänyt johtavien työntekijöiden lisäksi osallistua myös muita työntekijöitä, jotta yhdessä sovitut käytännöt eivät jäisi vain johtavan tason päätettäväksi. Lisäksi tieto sovituista käytännöistä leviäisi laajemmalle.

Toisaalta on hyvä, jos johtajan lisäksi päiväkodista, on myös niinku muita työntekijöitä. Et sitten ei jää sekään, et pelkästään vaan johtajat niinku niitä sopis, ni ei oo niinku hyvä. (Lasse)

Päiväkodin johtajat huolehtivat joissain päiväkodeissa lastensuojeluilmoituksen teosta keskitetysti. Lastensuojelun työntekijät eivät kokeneet tätä hyvänä asiana sillä vastuu ilmoituksista oli silloin liian riippuvainen yhden ihmisen halusta ja kynnyksestä tehdä ilmoitus. Heidän mielestään olisi parempi, jos jokainen työntekijä tekisi ilmoituksen henkilökohtaisesti. Lastensuojelun työntekijät kokivat tärkeänä, että päivähoidon johdolla olisi enemmän ymmärrystä lastensuojelusta ja sen toimintatavoista.

6.1.2 Yhteistyön haasteita

Lastensuojelun työntekijät nostivat esiin monia kohtia, jotka he kokivat yhteistyössä haasteellisiksi. Haasteita aiheuttavat lastensuojeluilmoitusten tekeminen, yhteisten käytäntöjen sopiminen sekä ulkopuoliset resurssitekijät. Lastensuojelun työntekijät pitivät haasteena myös lastensuojeluprosessin näkymättömyyttä päiväkodin työntekijöille sekä sitä, että erityis- ja peruspalvelun yhteensovittaminen oli vaikeaa.

Haastatteluista selvisi, että päivähoiton työntekijöiltä oli tullut hyvin vähän lastensuojeluilmoituksia verrattuna esimerkiksi koulun puolelta tuleviin ilmoituksiin. Lastensuojelun työntekijät kokivat tämän haasteena yhteistyön alkamiselle. Lastensuojelun työntekijät eivät voineet osallistua perheen kanssa työskentelyyn ilman lastensuojeluasiakkuutta. Lastensuojelun työntekijät toivoivat, että ilmoituksia tehtäisiin selkeästi aikaisemmassa vaiheessa ja useammin.

Mitä varhasemmassa vaiheessa lasta pystytään auttamaan ja koko perhettä, niin yleensä tulos on paljon parempi. Ja siinä mielessä ne päiväkodin vähäiset ilmoitusmäärät, niin tekee itteni ja monet työryhmänjäsenet aika surulliseksi. (Lotta)

Ilmoitusten oikea-aikaisuus oli lastensuojelun työskentelyn kannalta olennaista. Haastateltavien mukaan joissain tilanteissa lastensuojeluilmoitusta ei ollut haluttu päivähoiton puolelta tehdä, vaikka lastensuojelun työntekijä olikin ilmaissut oman mielipiteensä ilmoituksen tarpeellisuudesta kyseisessä tapauksessa.

Heidän velvollisuutensa sitten tehdä myöskin niinku työntekijänä niin, meille lastensuojeluilmoitus. (Lasse)

Haastatteluista kävi ilmi, että ilmoituksen tekemiseen riitti perusteltu huoli lapsesta. Arviointi siitä, tarvitsiko perhe lastensuojelua vai ei, oli lastensuojelun työntekijöiden vastuulla ilmoituksenteon jälkeen.

Ainakin olisi suotavaa, että päiväkotia siinä niinku luottais sillä lailla, eikä ryhtyis tekemään meidän arviota, meidän puolesta. (Liisa)

Lastensuojelun työntekijät kokivat, että yhteistyön sujuvuuden kannalta päivähoiton työntekijöiden olisi tärkeää keskustella vanhempien kanssa ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa. Ilmoituksen teon jälkeen vastuu yhteydenotosta vanhempiin siirtyi lastensuojelulle.

Ei ne oo kovin herkästi sitä, halunnu vaikka lastensuojeluilmoitusta tehdä. Vaikka ollaan jo tiedetty kenestä niinkun puhutaan. Mä oon jotenkin huomannu, et se kynnys on ollu siihen niinku aika iso. (Liisa)

Lastensuojelun työntekijät olivat kokeneet ongelmallisina tilanteet, joissa päiväkodin työntekijä oli ollut yhteydessä ja toivonut, ettei ilmoitusta tehtäisi tai ettei perheelle kerrota ilmoituksen tekijää. Lastensuojelun työntekijät eivät olleet kokeneet sitä eettisesti oikeana ratkaisuna. He tarvitsivat konkreettisia ilmoituksia työskentelylleen.

Siksi ilmoituksia tuli tehdä useampi kuin yksi, jos huoli edelleen jatkui ensimmäisen ilmoituksen jälkeen.

Mä oon monessa tämmösessä tapauksessa sanonut, et ku se yks tapaus ei riitä. Tai se yks ilmoitus ei riitä. Et niit pitää tulla jatkuvasti. (Lotta)

Lastensuojelun työntekijät kokivat, että päivähoidon vähäiset ilmoitusmäärät ja kynnys ilmoitusten tekoon johtuivat mahdollisesti siitä, että päivähoidon työntekijöiden täytyi kohdata vanhemmat päivittäin. Heidän täytyi kohdata tästä syystä vanhempien negatiivisia tunteita, joita lastensuojeluilmoituksen tekeminen vanhemmissa aiheutti. Haastatteluista kävi ilmi, että työntekijät näkivät lastensuojeluilmoituksen teon uhkana hyvälle yhteistyölle vanhempien kanssa.

Että jos lapsesta on huoli, suojellaanko ikään kuin sitä yhteistyösuhdetta vanhempaan, vai sitten ollaanko valmiit ikään kuin niinku kokemaan se mahdollinen ryöpytys mikä siellä ehkä tulee ja viemään sitä lapsen asiaa eteenpäin. Se on meillä kaikilla, jotka tätä työtä tekee, niin semmonen jatkuva itsereflektion paikka. (Lotta)

Työntekijät kokivat yhteistyön haasteena yhteisten käytäntöjen puuttumisen. Yhteisessä työskentelyssä pitäisi työntekijöiden mielestä olla yhdessä sovitut rakenteet ja suuntaviivat, miten erilaisissa tilanteissa tulisi toimia. Työntekijöiden mukaan yhteistyökäytäntöjä tulisi käydä läpi tasaisin väliajoin, sillä työntekijät saattavat vaihtua. Haastateltavien mielestä yhteisiä käytäntöjä voisi lähteä kehittämään ja pohtimaan erillisessä projektissa. Toisaalta lastensuojelun työntekijät kokivat, ettei liian tarkkoja yhteistyöraameja voitaisi sopia, sillä jokainen asiakastapaus on erilainen. Viimesijaisena yhteistyön toimintaraamina työntekijät pitivät lastensuojelulakia.

Meillä on hurja määrä asiakkaita ja, ja jokainen asiakasperhe on omanlaisensa. Ja me ei voida mitään sellaisia ihan yleispäteviä linjauksia tehdä. (Lilja)

Haastatteluista ilmeni, että lastensuojelun ja päivähoidon työntekijöiden tulisi yhdessä käydä läpi molempien osapuolten roolia ja tehtäviä yhteistyön eri vaiheissa. Lisäksi heidän tulisi miettiä, minkä vuoksi yhteistyö ei ollut sujuvaa kuin sen pitäisi olla. Haastateltavien mukaan työtä tehtiin aina lapsen edun vuoksi ja lasta ajatellen.

Mut toki me ollaan jokainen omassa työssämme vastuussa, siitä et me niinku toimitaan niiden yhdessä luotujen pelisääntöjen mukaan. Siinä mielessä me ollaan joka ikinen vastuussa siitä yhteistyöstä. (Lotta)

Lastensuojelun työntekijöiden mukaan ajalliset resurssit olivat haaste päivähoiton ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Työntekijät kokivat yhteisen kohtaamisen haastavaksi sillä lastensuojelun työntekijät joutuivat tarkasti arvioimaan, kuka yhteistyökumppani oli oikeasti merkittävä.

Se on varmaan niinkö jossain määrin se yhteinen kohtaaminen, mutta se ei oo kyllä helppoa siinä mielessä, että kun meillä on perustyöstä johtuva paine niin kova, niin se yhteistyö, verkostojen kanssa keskustelu täytyy hyvin tarkkaan arvioida, et mihin panostaa ja mihin kulutetaan sitä meidän työaika, joka on hirveen tärkeää. (Lotta)

6.1.3 Tiedonvälitys

Haastatteluista kävi ilmi, että yhteistyön sujuvuuden kannalta työntekijät pitivät tärkeänä tietojen jakamista. Lastensuojelun työntekijät kokivat, että tietojen jakoa tulisi lisätä. Jotta työntekijät voisivat luoda molempien osapuolten yhteistä ymmärrystä, tarvitaan avointa tietojen jakamista. Erityisesti tiedon jakamista kasvokkain lastensuojelun työntekijät pitivät tärkeänä. Työntekijät eivät kuitenkaan kokeneet kaiken tiedon jakamista tarpeelliseksi. Työntekijöiden mielestä tiedon jakamisessa oli paljon epäselviä kohtia. Tiedon jaossa oli suuria eroja riippuen sosiaalityöntekijästä. Työntekijät jakoivat tietoa eri tavoin eikä tähän asiaan ollut sovittuna mitään yhteisiä toimintatapoja. Haastatteluista kävi ilmi, että lastensuojelun työntekijät pitivät yhteydenpitoa ja yhteydenottoa päiväkotiin tärkeänä.

Päiväkotiin näkee lapset joka päivä ja me harvemmin. Et heillä on täsmällisempi kuva siitä, mitä lapselle oikeesti kuuluu. (Liisa)

Lastensuojelun työntekijöiden kokemusten mukaan he olivat olleet useammin yhteyden ylläpitäjiä. Lastensuojelun työntekijät toivoivat, että päivähoiton työntekijät olisivat aktiivisesti heihin yhteydessä tarpeen vaatiessa sekä huolen herätessä lapsesta tai perheen tilanteesta. Lastensuojelun työntekijät toivoivat yhteydenottoa erityisesti silloin, kun lisähuolta ilmenee perheistä, joilla on jo asiakkuus. Päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden välillä pitäisi olla yhteyshenkilö, joka hoitaisi yhteistyötä näiden kahden tahon välillä. Lastensuojelun työntekijät kokivat, että päiväkoteihin tarvittaisiin sosiaalityöntekijän koulutuksen omaavia työntekijöitä.

Työntekijät kokivat vaihtoehtoisuuden yhteistyön haasteena. Vaihtoehtoisuus rajoittaa tietojen vaihtoa jossain tapauksissa. Haastavana työntekijät pitivät sitä, ettei

vaitiolovelvollisuudelle ole määritelty selkeitä rajoja. Lastensuojelun työntekijöiden mukaan avoimen tiedonjaon pääperustana oli avoin yhteistyö vanhempien kanssa. Työntekijät eivät halunneet lähteä tekemään yhteistyötä ilman vanhempien tietoisuutta asiasta, sillä yhteistyön tuli toteutua asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Usein vanhemmat antoivat luvan yhteistyöhön päiväkodin kanssa. Lastensuojelulla oli oikeus saada tarvitsemansa tieto vaitiolovelvollisuudesta huolimatta. Lapsen etu meni aina kaiken muun edelle.

6.1.4 Dialogisuus yhteistyössä

Haastatteluista nousi esille, että lastensuojelun työntekijät kaipasivat lisää avointa vuoropuhelua päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden välille. Erityisesti työntekijät lisäisivät puhetta ja ajatusten vaihtoa siitä, mitkä ovat yhteistyökumppaneiden päivähoidon toiveet ja odotukset. Lisäksi he kokivat tärkeäksi yhteiset tavoitteet, jotka yhteistyössä pyrittäisiin saavuttamaan. Työntekijät kokivat oman suhtautumisensa vaikuttavan yhteistyön sujuvuuteen, koska kaikilla työntekijöillä oli erilaiset arvot ja käsitykset asioista. Lastensuojelun työntekijät pitivät työntekijöiden ennakkoluuloisia suhtautumistapoja yhteistyötä heikentävänä tekijänä. Haastatteluista ilmeni, että yhteistyöhön vaikuttaa se, miten paljon työntekijät olivat paneutuneet omaan työhönsä ja kuinka suuri halu heillä oli hoitaa työnsä hyvin. Lastensuojelun työntekijät nostivat esille myös oman aktiivisuuden ja rohkeuden kyseenalaistaa vallitsevia toimintatapoja sekä puuttua epäkohtiin.

Niin no, se riippuu niin paljon, mä vielä korostan, se riippuu niin paljon siitä työntekijästä. Et onko hän aktiivinen vai onko hän ihan flegmaattinen mato.
(Lotta)

Yhteistyöhön vaikuttavia tekijöitä olivat myös kärsivällisyys yhteistyössä ja yhteinen kohtaaminen. Työntekijät kokivat yhteistyön kannalta tärkeänä vastuun kantamisen omasta työstään ja sovittujen käytäntöjen toteutumisesta. Päivähoidon työntekijöillä oli paljon tärkeää tietoa, joka auttoi lastensuojeluasiakkaiden kanssa työskentelyä. Lisäksi päiväkotia oli neutraali ja turvallinen ympäristö.

6.2 Päivähoidon työntekijöiden näkökulmia yhteistyöstä

Olenaisia asioita yhteistyöhön liittyen olivat yhteiset käytännöt, yhteistyön erityispiirteet, yhteistyöhön liittyvät haasteet, verkostotyön elementit, tiedonvälitykseen liittyvät asiat sekä yhteistyön dialogisuus. Päivähoidon työntekijöiden haastatteluista

ilmeni, että yhteistyön onnistuminen ja sujuvuus olivat tärkeitä lapsen edun kannalta. Lastensuojelun ja päivähoidon työntekijät työskentelivät lapsen edun nimissä. Siksi lapsen etu oli ensisijalla ajatellessa myös yhteistyötä.

Eihän lapsen edun mukaista ole, jos yhteistyö on nihkeätä. (Piia)

Päivähoidon työntekijät kokivat yhteistyön lastensuojelun kanssa tärkeäksi verkostotyöksi. Toisen työn tunteminen oli tärkeä yhteistyön edellytys. Sen vuoksi työntekijät toivoivat lastensuojelun ja päivähoidon perustehtävien avaamista yhteistyökumppaneille. Verkostoitumisen kannalta olennaista oli, että osapuolet kokivat toisensa tutuiksi yhteistyökumppaneiksi. Molemminpuolinen asiantuntijuus oli päivähoidon työntekijöiden mielestä selkeä yhteistyön hyöty. Päivähoidon työntekijät toivoivat, että lastensuojelu tulisi tutummaksi. Hyviä kokemuksia oli siitä, että lastensuojelu oli käynyt esittelemässä toimintaansa päivähoidon henkilökunnalle. Tällainen joka vuotuinen informaatiotilaisuus lisäsi paljon varmuutta lastensuojeluasioissa ja oli antanut yhteistyökumppaneille kasvot, mikä helpotti myös yhteydenottoa. Eräs kehittämisselitys oli, että lastensuojelu tulisi päiväkodin henkilökunnan kehittämispäiville.

Haastatteluista selvisi, että päivähoidon ja lastensuojelun välisen yhteistyön ominaisuuksia olivat yhteistyön jatkuvuus ja yhteistyön moninaisuus. Haastatteluista nousi esille, että yhteistyön laatu vaihteli. Siihen vaikutti olennaisesti, miten yhteistyö alkoi. Päivähoidon työntekijät kokivat yhteistyön alkuun vaikuttavina tekijöinä työntekijöiden aktiivisuuden ja asiakastapauksen luonteen.

Yleensä se tietysti lähtee yksittäisistä tapauksista ja silloin lähdetään tekemään tiivistä yhteistyötä.. (Pirkko)

Jos yhteistyön aloitus lähti käyntiin heikosti, yhteistyö loppui yleensä siihen. Yhteistyö oli aina tapauskohtaista. Asiakastapauksia ei voitu yleistää. Näin ollen työntekijöillä oli hyvin monenlaisia kokemuksia yhteistyöstä. Jotta yhteistyö olisi toimivaa, sen täytyi olla jatkuvaa ja säännöllistä. Sen vuoksi päivähoidon työntekijät toivoivat yhteistyökumppaneiden pysyvyyttä ja aktiivisempaa yhteydenpitoa. Lisäksi työntekijät näkivät yhteistyön niin merkittävänä, että sen jatkuvuuteen tulisi panostaa enemmän.

Niin myöskin tota siitä lastensuojelutyöntekijän roolista, että tota, toki on hyvä sillä tavalla siinäkin ihmisuhteessa, että se tavallaan niinku jatkuu.. (Pauliina)

6.2.1 Yhteiset käytännöt

Haastatteluista ilmeni, että päivähoiton työntekijät kokivat tärkeäksi, että olemassa olisi enemmän yhteisesti sovittuja selkeitä käytäntöjä. Työntekijät korostivat yhteisesti sovittuja periaatteita, koska ne edistäisivät töiden jakamista, mikä olisi eduksi kaikille työntekijöille.

Jotain semmosta jakamista, ku musta tuntuu et me täällä päiväkodissa tehdään niinku niin monen ihmisen työt täällä, et sitä ei usko kukaan. (Pekka)

Epävarmuus liittyen erilaisiin lastensuojeluprosessin vaiheisiin ja niihin liittyviin yhteistyön mahdollisuuksiin nousi esille päivähoiton työntekijöiden haastatteluista. Tärkeimpiä käytössä olevia yhteistyömuotoja olivat yhteistyöneuvottelut ja konsultaatio. Lisäksi päivähoiton työntekijät nostivat esille yhteisiä käytäntöjä liittyen ennaltaehkäisevään lastensuojeluun sekä tilanteeseen, jossa päiväkotia oli lastensuojelun tukitoimena.

Haastatteluista nousi esille, että yhteistyöneuvottelut ja –tapaamiset olivat yleinen ja hyväksi koettu yhteistyön muoto. Neuvotteluja ja tapaamisia oli työntekijöiden mukaan ollut tarpeen vaatiessa. Sosiaalityöntekijä pystyi vaikuttamaan yhteistyötapaamisten määrään. Päivähoiton työntekijät toivoivat enemmän yhteistyötapaamisia. Työntekijät toivoivat lisäksi myös, että neuvottelut olisivat säännöllisempiä.

Säännöllisen epäsäännöllistä. Että joissain tapauksissa niinkun aina yhden tapaamisen jälkeen on sovittu seuraava tapaaminen ja sitten joissain se on ihan vaan tarpeen mukaan. Että se vaihtelee ihan hirveesti. (Pauliina)

Osa neuvotteluista oli sellaisia tapaamisia, joissa vanhemmat olivat mukana ja osa taas työntekijöiden välisiä yhteistyöneuvotteluita. Työntekijät kokivat molemmat tärkeäksi. Vanhempien kanssa olleet yhteiset neuvottelut tai tapaamiset päivähoiton työntekijät näkivät tärkeäksi tiedonvaihdon ja asiakkaan tukemisen kannalta. Yhteistyöneuvottelut työntekijöiden tai johtavien työntekijöiden kesken he kokivat oleelliseksi foorumiksi nimenomaan yhteistyön ja yhteisten käytäntöjen vuoksi. Tapaamisten säännöllisyyttä haastateltavat korostivat, jotta tieto vaihtuisi työntekijöiden välillä tarpeeksi usein.

Ideaalitilanne olisi se vielä, että niinku sais vielä niinku sellasta säännöllistä, vaikka harvakseltaankin. (Pirkko)

Haastatteluista nousi esille, että päivähoidon henkilökunta käytti konsultaatioapua ja koki sen hyväksi yhteistyömuodoksi. Päivähoidon työntekijät kokivat, että konsultaatio oli ollut hyödyllistä ja he olivat saaneet sitä aina tarvittaessa. Konsultaation he tekivät pääosin nimettömänä. Päivähoidon työntekijät kertoivat, että heidän oli mahdollisuus saada konsultaatiota soittamalla päivystävälle sosiaalityöntekijälle. Toisinaan he olivat ottaneet yhteyttä suoraan myös jo asiakkaana olevan lapsen omaan sosiaalityöntekijään. Lisäksi lastensuojelun työntekijät olivat suorittaneet kyselyjä päiväkodin suuntaan selvittäessään lasten arjen sujumista päivähoitossa. Päivähoidon henkilökunta toivoi, että sosiaalityöntekijät avaisivat enemmän kyselyjen tarkoitusta, jotta he osaisivat kertoa oikeita asioita lapsen päiväkotiarjesta.

Haastatteluista ilmeni, että osalle päivähoidon työntekijöistä oli epäselvää, mitä termi ennaltaehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa. Toisaalta osa työntekijöistä koki, että päivähoito oli tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päiväkodissa tapahtuva arjen ohjailu ja arjen tukeminen näyttäytyi työntekijöille sellaisenaan ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Subjektiiivinen oikeus päivähoitoon nousi myös esille ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna tilanteissa, jossa perheillä oli kotona jaksamisen kanssa vaikeuksia. Päivähoidon henkilökunnan tehtävään kuului vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään. Lisäksi päiväkodeissa työskentelevät perhetyöntekijät sekä varhainen tuki olivat haastateltavien mielestä päiväkodin toimivaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päiväkodin henkilökunnan mielestä oli hyvä, että päiväkodeissa oli talon ulkopuolelta tulevaa apua. Päivähoidon työntekijät näkivät perhetyöntekijän positiivisena tukena perheille.

Haastatteluista ilmeni, että oli tapauksia, joissa päiväkotitoimi oli lastensuojelun tukitoimi. Joissain tapauksissa päiväkodin henkilökunta sai tiedon asiasta, mutta ei aina. Päivähoidon henkilökunnalla ei siis ollut tietoa, kuinka paljon näitä tapauksia oikeasti oli. Kun päiväkotitoimi oli ollut lastensuojelun tukitoimena, ei yhteistyöhön yleensä ottaen ollut kuulunut säännöllisiä neuvotteluita tai muita yhteistyökäytäntöjä. Haastatteluista selvisi, että työntekijät kokivat päiväkodin henkilökunnan lapsen puolestapuhujana. Tällöin kyse oli ollut esimerkiksi palaverista tai neuvottelusta, jossa päivähoidon työntekijä oli ollut lapsen asioiden asiantuntija ja kertonut tekemistään havainnoista ja muutoksista arjessa.

Että me kasvatetaan tässä ympäristössä. Mutta sosiaalihuollolla on kokonaisnäkemys siitä perheen tilanteesta. (Päivi)

6.2.2 Yhteistyön haasteita

Haastatteluista selvisi, että päivähoiton ja lastensuojelun väliseen yhteistyöhön liittyi paljon haasteita. Yksi haaste olivat resurssitekijät. Ajalliset resurssit olivat suureksi koettu haaste. Päivähoidon työntekijät kokivat, että lastensuojelun työntekijät olivat kiireisiä. Tähän vaikutti lastensuojeliasiakkaiden suuri määrä. Työntekijöiden mukaan kiire oli ollut haasteena esimerkiksi tapaamisten järjestämiselle. Toisaalta he kokivat, että olisivat itse onnistuneet järjestämään enemmän aikaa esimerkiksi yhteistyöneuvotteluille.

Niin ne kävis myös täällä, et mä saisin jotenkin semmosen kontaktin niihin. Ja sitten että me tehtäis tätä kaikki yhdessä semmosessa kivassa piirissä. (Päivi)

Työntekijät kokivat, että lastensuojeluun tarvittaisiin lisää resursseja. Toinen ilmennyt haaste oli työntekijöiden vaihtuvuus. Päivähoidon työntekijöillä oli kokemuksia, että henkilökunta vaihtui paljon, mikä antoi omat haasteensa yhteistyölle. Vaihtuvuus vaikutti esimerkiksi yhteistyön sujumuuteen, koska tuttuja tapoja ja käytäntöjä ei ollut. Päivähoidon työntekijöiden mukaan vaihtuvuus oli aiheuttanut myös informaatiokatkoksia. Lisäksi työntekijät näkivät järjestelmän byrokraattisuuden haasteena yhteistyölle. Haastateltavat kertoivat, että lastensuojeluilmoitukseen liittyi useita haasteita.

Päivähoidon henkilökunta koki, että he olivat tehneet vähän lastensuojeluilmoituksia. Toisaalta selvää oli, että työntekijät olivat ilmoitusvelvollisia ja yhdenkin huoli riitti ilmoituksen tekemiseen. Päivähoidon ja lastensuojelun välisen yhteistyön he kokivat alkavan usein lastensuojeluilmoituksesta.

Kyllä me sitä ite joudutaan pohtii ja kuten sanottu, niin voihan se olla, että huoli herää vaan tiimistä vaikka yhdellä, kahdella.. Mutta toki me ensin keskustellaan keskenään siitä.. ja sitten otetaan yhteyttä, jos on huoli, että ei sitä voi jäädä odottamaan sitten..eihän..sittenhän se on hienoo, jos ei ole mitään syytä huoleen.
(Päivi)

Haastatteluista ilmeni, että päivähoiton työntekijät kokivat paljon haasteita liittyen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Useat työntekijät olivat kokeneet työnjaon epäselvänä tilanteissa, jossa lastensuojeluilmoitus piti tehdä. Useissa tapauksissa työntekijät eivät olleet tienneet tekevätkö itse ilmoituksen vai tekeekö sen esimerkiksi päiväkodin johtaja. Päivähoiton työntekijöitä mietitytti työnjako myös sen vuoksi, että kyse oli ilmoituksenteosta toisen puolesta.

No suoranaisesti tähän mä en osaa vastata, kyl mä voisin olettaa, et työntekijä.. Siis.. Eihän periaatteessa jonkun puolesta voi tehdä.. Että, jos työntekijä on nähnyt semmosen tilanteen, että se vaatii lastensuojeluilmoituksen tekemistä niin kyllä se silloin on sen näkijän vastuulla niin sanotusti.. (Paula)

Kysymyksiä herätti myös, saiko ilmoitusta tehdä nimettömänä. Suurin osa tekisi lastensuojeluilmoituksen nimellisenä, koska ilmoituksesta tuli kuitenkin aina ensin keskustella vanhempien kanssa. Lisäksi päivähoiton henkilökunta koki, että nimetön ilmoitus ei ollut edistänyt yhteistyötä. Lastensuojeluilmoitusten teon työntekijät kokivat yleisesti haastavana tehtävänä, koska he näkivät sen uhkana kasvatuskumppanuudelle. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen vaatii henkilökohtaista rohkeutta ja se oli aiheuttanut työntekijässä syyllisyyden tuntemuksia.

Henkilökohtaista rohkeutta vaatii. Siinä voi saada aina melkoista lokaa niskaansa. Tavallaan puuttuu toisen asioihin. (Pekka)

Työntekijöitä mietityttivät vanhempien reaktiot ja asiasta keskustelu vanhempien kanssa. He näkivät usein keskustelun myös mahdollisuutena, joka saattoi ehkäistä ilmoituksen tekemisen. Lastensuojeluilmoitukseen liittyi epävarmuutta ja epäselvyyttä, minkä vuoksi lastensuojeluilmoituksen tekemiseen työntekijät toivoivat selkeämpiä ohjeita sekä koulutusta päivähoiton työntekijöille.

Vielä jotkut tarkemmat säännöt siitä, että jos näin niin silloin se tehdään se ilmoitus tai konsultaatio tai jotain.. Se raja on vähän häilyvä. Ja musta tuntuu, et se on jätetty vähän päivähoitolle se vastuu. Et mun pitää nyt katsoa, että onko se vanhempi nyt kykenevä huolehtimaan lapsestaan vai ei. (Piia)

6.2.3 Tiedonvälitys

Haastatteluista selvisi, että yhteistyöstä puhuttaessa olennaista oli tiedonvälitys. Työntekijät kokivat, että tiedonvälitykseen liittyi selkeitä puutteita. Tiedonvälityksen he

näivät yleisesti tärkeänä yhteistyön sujumuuden kannalta ja siihen he toivoivat lisää panostusta.

On vähän ihmeissään, et kuin vähän sitten saadaan tietää semmosia asioita, jotka sitten helpottais meidänkin olemista ja tekemisiä täällä... (Pekka)

Tiedonvälityksen haasteina he näkivät epäselvyyden työnjaossa, kuten milloin oli otettava yhteyttä ja kuka yhteyttä ottaa. Päivähoidon henkilökunta koki, että ei ollut aina saanut kaikkea olennaista tietoa. Tiedonvälitykseen liittyen esille nousivat vaitiolovelvollisuuteen liittyvät asiat ja haasteet sekä yhteistyö asiakkaan kanssa.

Haastatteluista kävi ilmi, että yhteydenpitoon liittyvät tekijät sekä yhteydenotot olivat olennainen osa tiedonvälityksen toimivuutta. Päivähoidon työntekijät kokivat ottavansa useammin yhteyttä kuin lastensuojelun työntekijät. Yleinen mielipide oli, että tärkeintä oli ottaa yhteyttä. Yhteyshenkilö oli tärkeä tiedonvälityksen kannalta ja siihen tuli useita kehittämissuhteita. Työntekijöiden kokemuksen mukaan päiväkotiin tarvittaisiin selkeä henkilö, jonka työnkuvaan kuuluu tiedonvälitys. Lisäksi tällä henkilöllä tulisi olla lastensuojeluun liittyvää erityisosaamista. Yhteyshenkilöksi päivähoidon työntekijät ehdottivat päiväkoteihin omia sosiaalityöntekijöitä, jotka työskentelisivät kuten kouluissa kuraattorit. Toinen kehittämissuhteus oli, että vanhemmat saisivat myös lisätietoa lastensuojelusta. Päivähoidon työntekijät ehdottivat, että lastensuojelu tuotaisiin lähemmäs perheitä. Yksi kehittämissuhteus oli, että lastensuojelun työntekijä voisi näyttäytyä vanhempainillassa ja kertoa työstään.

Ensimmäisenä mulle tulee aina kuitenkin jotenkin mieleen sanasta lastensuojelu, että se on aina jotenkin vähän sellanen pelottava. Et apua ja kaikki täällä miettii, et mitä se sitten on.. Et se on vähän etäällä meistä kuitenkin.. (Pekka)

Haastatteluista nousi esille, että vaitiolovelvollisuuteen liittyi yhteistyö asiakkaan kanssa. Työntekijät näkivät yhteistyön asiakkaan kanssa tärkeänä, koska asiakkaan täytyi yleensä ottaen olla suostuvainen päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden väliseen tiedonjakoon. Työntekijät kokivat, että asiakkaiden mukaan ottaminen neuvotteluihin sekä luottamussuhteen luominen asiakkaisiin olivat tärkeitä.

Ja sitten se avoimuus vanhempien kanssa, se on niinku se A-asia, ettei me vanhempien selän takana mitään. (Piia)

Vaitiolovelvollisuuden he näkivät uhkana yhteistyölle, koska he kokivat sen yhteistyötä rajoittavana tekijänä. Osalla päivähoidon työntekijöistä oli kokemuksia yhteistyöstä,

jolloin he eivät olleet saaneet mitään tietoa lapsesta. Kyseiset työntekijät kokivat, että tiedonpuute esti koko yhteistyön lastensuojelun työntekijöiden kanssa. Toinen näkökulma asiaan oli, että vaitiolovelvollisuus ei ollut ongelma. Työntekijät olivat pystyneet jakamaan yhteistyön kannalta olennaisen tiedon vaitiolovelvollisuudesta huolimatta. Päivähoidon työntekijät kokivat, että vaitiolovelvollisuuden kunnioittaminen ja siitä kiinnipitäminen oli tärkeää. Kuitenkaan vaitiolovelvollisuus ei saanut olla esteenä lapsen edun toteutumiselle.

6.2.4 Dialogisuus yhteistyössä

Haastatteluista selvisi, että yhteistyön tärkeänä elementtinä päivähoiton työntekijät pitivät dialogia yhteistyökumppaneiden välillä. Ainoastaan yksi työntekijä päivähoiton puolelta oli sitä mieltä, että yhteistyö ei edellyttänyt lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden välistä kohtaamista. Esille nousi erilaisia dialogisen suhteen ominaisuuksia, kuten luottamuksellisuus ja avoimuus yhteistyössä.

Siis meidän välisessä yhteistyössä, niinkun yleensäkin päivähoitotyössä ja ihmissuhdetyössä, niin se on se tärkein, tavattoman tärkeä asia, että tuota me saadaan ensinnäkin se luottamus syntymään. Että siihen se perustuu. Ei tätä työtä muuten voi tehdä. (Pirkko)

Avoimuuden kannalta olennaista heidän mielestään oli avoin vuorovaikutus niistä asioista, jotka olivat välttämättömiä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi he kokivat tärkeäksi avoimuuden toisen työtä ja osapuolten erilaisia näkemyksiä kohtaan.

Mut tota siihen joku yhteinen juttu, se olis ihan mieletöntä. Me pystyttäs paljon paremmin tarjoaan tukea, jos se olis avoimempaa. (Piia)

He näkivät työntekijöiden erilaiset näkemykset voimavarana yhteistyölle. Kumppanuus yhteistyössä oli olennainen elementti, jota päivähoiton henkilökunta arvosti. Kumppanuudessa olennaista oli kontakti yhteistyökumppaneihin. Lisäksi he olivat kokeneet työntekijöiden henkilökohtaisten ominaisuuksien ja niiden arvostamisen vaikuttavan yhteistyön sujumiseen. Haastatteluista ilmeni, että työntekijöiden mielestä tärkeitä olivat myös osapuolten odotukset ja toiveet sekä niistä käytävä keskustelu.

6.3 Tiivistelmä tuloksista

Lastensuojelun työntekijöiden haastatteluista nousi esille, että yhteistyön onnistuminen on hyvin tilannekohtaista, mutta toimiessaan tuloksellista. Päivähoidon ja

lastensuojelun työntekijöillä on joitain yhteisiä käytäntöjä asioiden hoitamiseksi, mutta ne eivät ole selkeitä. Yhteistyön alku koetaan hankalana. Suurimpia haasteita aiheuttavat lastensuojeluilmoitusten tekeminen, yhteisten käytäntöjen sopiminen sekä ulkopuoliset resurssitekijät. Haasteita ovat myös lastensuojeluprosessin näkymättömyys sekä erityis- ja peruspalvelun yhteensovittaminen. Tiedon jakaminen on tärkeää yhteistyön sujuvuuden kannalta. Lastensuojelun työntekijät kaipaavat lisää avointa vuoropuhelua. Heidän mielestään yhteistyötä voisi kehittää. Kehittämisehdotuksina he mainitsivat muun muassa yhteyshenkilön, yhteisten käytäntöjen lisäämisen ja päiväkodin johtajien kouluttamisen lastensuojeluasioissa.

Päivähoidon työntekijät kokivat yhteistyön lastensuojelun kanssa tärkeäksi verkostotyöksi. Yhteistyön onnistuminen ja sujuvuus ovat tärkeitä lapsen edun kannalta. Päivähoidon työntekijät toivovat, että olemassa olisi enemmän yhteisesti sovittuja selkeitä käytäntöjä. He korostivat yhteisesti sovittuja periaatteita, koska ne edistäisivät töiden jakamista. Heidän mukaansa lastensuojeluilmoituksen teko on suurin haaste. Muita haasteita olivat ajalliset resurssit ja työntekijöiden vaihtuvuus. He kokivat tiedonvälityksen oleelliseksi yhteistyön kannalta. He nostivat haastatteluissa esille useita kehittämisehdotuksia tiedonvälitykseen liittyen. Haastatteluista esille nousi myös erilaisia dialogisen suhteen ominaisuuksia yhteistyössä, kuten luottamuksellisuus, avoimuus ja kumppanuus. Heidän mielestään yhteistyötä voisi kehittää esimerkiksi kouluttamalla työntekijöitä.

7 Johtopäätökset

Lastensuojelun ja päivähoidon työntekijöiden haastatteluista nousee esille hyvin samankaltaisia asioita. Molemmat tahot tuovat esille lastensuojeluilmoituksen tekoon liittyvät haasteet sekä vaitiolovelvollisuuteen liittyvät asiat. Lisäksi molemmat osapuolet nostavat esille yhteistyöneuvotteluiden tärkeyden. Yhteistyöltä he toivovat dialogisen suhteen elementtejä sekä erityisesti päivähoidon työntekijät toivovat kumppanuutta.

Tuloksista ilmenee, että ilmoituksentekovaiheeseen liittyy monenlaisia haastavia tekijöitä. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöillä ei ole selkeitä yhteisesti sovittuja käytäntöjä, missä vaiheessa ja millaisissa tapauksissa lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Lastensuojelulain 25§ määrittää, että päivähoidon työntekijöillä on velvollisuus ilmoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle salassapitosäännösten sitä

estämättä (Lastensuojelulaki 13.4/2007/417). Vaikka lastensuojelulaki on ollut päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyön suunnannäyttävä, työntekijöillä on erilaiset odotukset eivätkä toimintatavat olleet selviä. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden yhteisten toimintatapojen selkiyttämiseksi ilmoituksen tekovaiheessa kaivattiin avointa keskustelua. Epäselvää on, milloin ilmoitus tulisi tehdä, minkälainen huoli riittää ilmoituksen tekoon ja miksi ilmoituksia on tehtävä useita.

Lastensuojelun ja päivähoidon työntekijät pitävät yhteistyöneuvotteluita yhtenä tärkeimpänä yhteistyömuotona. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät ovat pyrkineet tapaamaan toisiaan säännöllisesti, kun heillä on ollut yhteisiä asiakkaita. Perheen tarpeet yleensä määrittävät kuinka tiheästi työntekijät toisiansa tapaavat. Ajalliset resurssit estävät tiheämpiä tapaamisia. Erityisesti päivähoidon työntekijät kokevat, että yhteistyötapaamisia on liian vähän ja neuvotteluiden pitäisi olla nykyistä säännöllisempiä. Tuloksista ilmenee, että päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät pitävät yhteistyötapaamisia ilman asiakastapausta todella tärkeinä. Näiden tapaamisten säännöllisyyttä he pitävät tärkeänä, jotta päivähoidon ja lastensuojelun välille syntyisi yhteistä ymmärrystä asioista, yhteistyökumppanit kohtaisivat toisiansa ja tieto asioista vaihtuisi tarpeeksi usein työntekijöiden välillä. Laadullisesti hyvässä varhaiskasvatuksessa lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulisi olla jo etukäteen sovittuina niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan yksittäisen lapsen asioista tai edellytetään jonkin viranomaisen puuttumista tilanteeseen (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005).

Verkostotyön tulisi olla moniäänistä keskustelua yhteisistä asioista niin, että jokaisen oma puheenvuoro on tärkeä. Kun eri osapuolet toimivat yhdessä verkostona, tulisi dialogisuuden olla koko ajan läsnä toiminnassa. Työntekijöiden verkoston tehtävänä on lisätä turvallisuutta ja ennustettavuutta omalla toiminnallaan. (Arnkil 2009: 115–116.) Sen vuoksi on tärkeää, että työntekijöiden välinen yhteistyö todella toimii ja jokainen työntekijä tietää yhteisesti sovituista käytännöistä ja osaa toimia niiden mukaan.

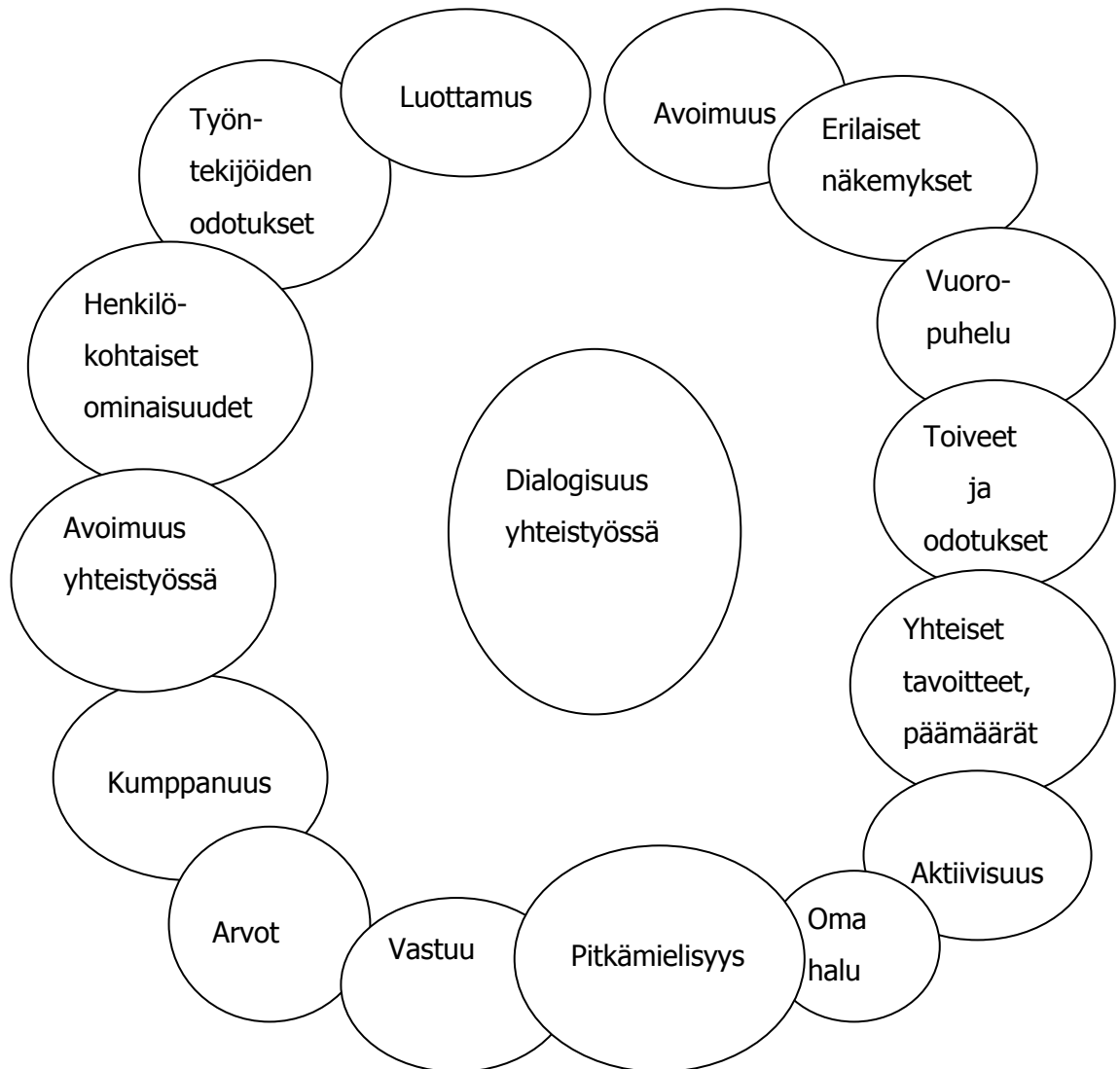
Lastensuojeluperheen kanssa työskenneltäessä on keskeistä, että kaikkien verkostoon kuuluvien osapuolten välille saataisiin toimivat yhteydet. Toimivien verkostojen kautta löytyy useasti uusia hyviä ideoita ja ratkaisuja sekä resursseja, jotka erillään toisistaan eivät tuottaisi yhtä hyvää tulosta tilanteeseen. (Hujala 2004: 14.) Tuloksista käy ilmi, että päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät kokevat alkuvaiheen yhteistyön

puutteelliseksi. Selkeästi sovittuja toimintamalleja ei ole. Lisäksi varhaisen tuen ja lastensuojeluasiakkuuden rajapinnalla on epäselvää, millaisen tuen alueelle lapsi ja perhe kuuluvat. Yhteistyön aloituksessa ei ole selkeää työnjakoa, kenen tulisi ottaa ensin yhteyttä.

Perheiden ja lasten ongelmia ei voi tiukasti jakaa erityispalveluihin ja peruspalveluihin kuuluviksi. Palvelujärjestelmän keskinäistä työnjakoa joudutaan käymään läpi yhä uudestaan jokaisen asiakastapauksen kohdalla hänen omista tarpeistaan käsin. (Arnkil 2009: 29.) Tuloksista nousee esille, että perus- ja erityispalvelun yhteistyön sujuvuus on asiakkaiden kannalta hyvin tärkeää. Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia tukevaa toimintaa pitäisi järjestää eri toimijoiden yhteistyönä ja koko ajan tarvittaisiin palvelujen kehittämisessä yhteistyötä sen sijaan, että jokainen sektori toimisi yksin (Mitä on lastensuojelu? 2009).

Tuloksista ilmenee, että päivähoito on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöillä ei kuitenkaan ole yhteistyötä ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa sillä se kuuluu varhaisen tuen piiriin ja Helsingissä on oma varhaisen tuen yksikkönsä. Varhainen tuki onkin tarkoitus järjestää mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 35–37). Ennaltaehkäisevän lastensuojelun työntekijät näkevät positiivisena tukena.

Tuloksista käy ilmi, että työntekijät arvostavat yhteistyön dialogisia ominaisuuksia (Kuva 2). Nämä elementit eivät kuitenkaan toteudu päivähoiton ja lastensuojelun työntekijöiden välisessä yhteistyössä. Arnkilin mukaan dialogisuuden pitäisi olla jatkuvasti verkostotyössä läsnä.

Kuva 2 Dialogisen yhteistyön ominaisuuksia

Tuloksista selviää, että työntekijät pitävät kumppanuutta ja toisten asiantuntijuutta tärkeänä yhteistyössä. Työntekijät eivät kuitenkaan koe, että nämä asiat toteutuisivat kaikessa yhteistyössä. Isoherrasen mukaan tärkeää on, että yhteistyötahojen toiminta on yksilölähtöistä ja nimenomaan yhteiseen tavoitteeseen pyrkivää. Ratkaisut moniammatillisessa kasvatuskumppanuudessa syntyvät avoimessa dialogissa, jolloin keskustelussa saatetaan päätyä aivan uusiin ratkaisumalleihin ja käsityksiin (Lapsuuden hyvinvoinnin kehittämissyysikkö 2009). Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät toivovat enemmän avointa vuoropuhelua välilleen ja avointa keskustelua asioista.

Tuloksista käy ilmi, että työntekijät pitävät vaitiolovelvollisuuden olemassaoloa tärkeänä. Siihen suhtautuminen on kuitenkin hyvin tapauskohtaista. Molemmat

työntekijät korostavat poikkeuksetta, että olennainen tieto tulisi jakaa työntekijöiden välillä, jos lapsen etu sitä vaatii. Tärkeää olisi luoda yhteisiä rajoja, jolloin toiminta ei riippuisi niin paljon työntekijöistä. Lisäksi vaitiolovelvollisuuden kannalta olennaista on, että vanhemmat ovat mukana yhteistyössä, jolloin ongelmia tiedonjaossa ei synny. Yhteistyötä tehdään asiakasta ja hänen itsemääräämisoikeuttaan kunnioittaen. Kasvatuskumppanuudessa kasvattajat eri ympäristöissä sitoutuvat lapsen huolenpidon, edun ja oikeuksien edistämiseen yhteistyössä vanhempien kanssa (Kekkonen 2011).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on oikeus tarvittaessa saada päivähoiton työntekijöiltä tietoja ilman vanhempien suostumusta työskennellessään lapsen edun vuoksi. Päivähoiton työntekijöillä on velvollisuus antaa tiedot. Lapsen etu menee aina kaiken muun edelle. Lastensuojelulaissa säädetään, että lastensuojelua järjestettäessä on ensisijaisesti huomioon otettava lapsen etu (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41).

Tuloksista selviää, että työntekijöillä on monenlaisia kokemuksia tapauksista, joissa päiväkotiki on lastensuojelun tukitoimena. Yhtenä lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä voidaan tarjota päivähoitoa (Heinämäki 2006: 53). Kun lastensuojelun työntekijät ovat tehneet puoltolausunnon päivähoitopaikan saamiseksi, he ovat pyrkineet järjestämään mahdollisimman saumatonta yhteistyötä. Tuloksien mukaan päivähoiton henkilökunta ei ollut saanut aina tietoa, jos lapsi on ollut päivähoitossa lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä. Päivähoiton työntekijöiden kokemuksesta yhteistyöhön ei yleensä ottaen kuulunut säännöllisiä neuvotteluita tai muita yhteistyökäytäntöjä. Kuitenkin lapselle tarjottava hyvä tuki edellyttää muun muassa eri viranomaistahojen tiivistä yhteistyötä sekä riittävää ja osaavaa henkilöstöä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005).

8 Luotettavuus, toistettavuus ja eettisyys

Pitäydyimme työssämme aineiston ilmisällöissä (manifest content) eli emme tulkinneet aineiston piilossa olevia merkityksiä vaan työntekijöiden kertomia näkemyksiä. Valinnallamme pyrimme lisäämään aineiston analysoinnin luotettavuutta. Siitä huolimatta että analysoimme aineiston ilmisältöjä, tuloksiin saattoivat vaikuttaa subjektiiviset näkemyksemme asioista.

Pyrimme ottamaan huomioon opinnäytetyössämme luotettavuuden ja eettisyyden prosessin jokaisessa vaiheessa. Tiedostimme koko tutkimusprosessin ajan, että omat eettiset kantamme saattavat vaikuttaa tekemiimme ratkaisuihin. Emme antaneet haastateltavillemme teemahaastatteluissa käyttämiämme teemoja etukäteen. Toimimme näin sen vuoksi, ettemme halunneet haastateltavien valmistautuvan haastatteluun kirjallisuuden pohjalta, jotta saamamme vastaukset olisivat mahdollisimman aitoja sekä spontaaneita.

Haastateltavat olivat valikoituneet meille johtavien sosiaalityöntekijöiden ja päivähoiton alueellisen johtajan valinnan kautta. Otimme itse yhteyttä jokaiseen haastateltavaan ja kerroimme vielä tässä kohdassa, että tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja heillä oli vielä suostumuksenkin jälkeen oikeus kieltää oman haastattelun käyttö. Pyysimme haastateltavilta aina etukäteen suostumuksen haastatteluiden nauhoittamiseen. Haastattelumateriaali hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua, jotta se ei joutuisi väärin käsiin. Varmistimme, että haastateltavat olivat selvillä myös tästä.

Pidimme itse huolen siitä, että jokainen teemahaastattelussa ollut teema käytiin läpi. Teimme myös tarkentavia kysymyksiä teemoista tarkistaaksemme, ettei työntekijällä jäänyt kertomatta jotain oleellista käsiteltävästä asiasta. Lisäksi teimme tarkentavia kysymyksiä, jos jokin kohta jäi meille epäselväksi haastattelun aikana. Pyrimme olemaan johdattelematta haastateltavia haastattelun aikana, jotta asiat tulisivat esille juuri niin kuin he asian kertoivat. Pyrimme siihen, etteivät meidän omat lähtökohtamme ja ennako-oletuksemme vaikuttaisi haastateltavien kertomaan ja heidän esiin nostamiin asioihin. Pyrimme toimimaan tutkijan objektiivisesta roolista käsin. Haastatteluista alkoi nousta esille samankaltaisia asioita. Aineistossa tapahtui

saturaatio eli kylläntyminen. Näin ollen voimme sanoa, että analysoitavaa aineistoa meillä oli riittävästi opinnäytetyössämme.

Korostimme haasteltaville alusta lähtien, että säilytämme heidän anonymiteettinsa koko opinnäytetyöprosessin ajan eikä heitä voida tunnistaa työstä sen valmistuttua. Opinnäytetyössämme käytimme haastateltavistamme muutettuja nimiä eikä yksittäistä kohdepäiväkotiä tai sosiaalityöntekijöiden kohdealuetta ollut paljastettu opinnäytetyön raportissa. Tämän avulla pyrimme varmistamaan jokaisen haastateltavamme anonymiteetin säilymisen.

Kuvasimme jokaisen aineistonhankinta- ja analyysivaiheen opinnäytetyössämme mahdollisemman tarkasti sekä johdonmukaisesti vaihe vaiheelta. Tämä lisää itsessään jo työn toistettavuutta. Kävimme koko tutkimusprosessin ajan keskustelua tutkimuksestamme lastensuojelun Praksiksen tutkimuksen tukiryhmässä. Tutkimusprosessimme oli jokaisessa vaiheessa avoin.

9 Pohdinta

Lastensuojelulaissa säädetään siitä, että lastensuojelun työntekijöiden on tuettava vanhempia, huoltajia sekä muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Jo lastensuojelulaki siis velvoittaa lastensuojelun työntekijät toimimaan yhteistyössä muiden lapsen kanssa toimivien tahojen kanssa.

Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laadukas varhaiskasvatus määritellään sellaiseksi, jossa eri tahojen yhteistyö lapsen edun mukaan toimimiseksi on tärkeää. Verkostojen välistä yhteistyötä tulisi tehdä kaikkien lasta ja perhettä palvelevien tahojen kanssa. Kun eri tahot toimivat toistensa kanssa yhteistyössä, ne pystyvät saavuttamaan paljon monimuotoisemman tiedon tason kuin pelkästään yksi taho.

Opinnäytetyössä nousee esille, että lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöillä on hyvin monenlaisia kokemuksia yhteistyöstä huolimatta siitä, että kaikki työntekijät toimivat samalla alueella. Monet työntekijöistä nostivat esille, että yhteistyö on hyvin tapauskohtaista johtuen jokaisen asiakastapauksen yksilöllisyydestä. Mietimme, mitkä asiat vaikuttavat tähän asiaan ja tulimme siihen tulokseen, että henkilökohtaiset

ominaisuudet ja työntekijöiden oma aktiivisuus vaikuttavat paljon yhteistyön laatuun. Tapaukset, joissa yhteistyö koettiin huonoksi tai yhteistyötä ei ollut, olivat yleensä sellaisia, joissa yhteistyön käynnistyminen oli alkanut huonosti. Yhteistyön aloitusvaihe jokaisen tapauksen alussa oli erityisen tärkeä ja siihen tulisi panostaa.

Opinnäytetyöstämme selviää, että yhteisesti sovittuja käytäntöjä oli vähän. Kaikki työntekijät eivät olleet tietoisia näistäkään sovituista käytännöistä, vaikka ne ovat koko alueen yhteiset. Käytännöt oli käyty läpi johtajatasolla. Tieto sovituista käytännöistä ei siis aina välity työntekijätasolle.

Lähes jokainen työntekijä näki yhteiset käytännöt välttämättömiksi yhteistyön sujuvuuden kannalta. Moniammatillisen kasvatuskumppanuuden näkökulmasta vastuu ja selkeä vastuun jakaminen ovat tärkeitä asioita. Parhaiten yhteistyötä voisi lähteä kehittämään vahvistamalla tiedonjaon sujuvuutta. Jokainen työntekijä koki, että yhteistyössä olisi parannettavaa ja molemmat osapuolet olivatkin halukkaita kehittämään yhteistyötä. Yhteistyön kehittäminen ei monen työntekijän mielestä ollut täysin realistista ajatellen saatavilla olevia resursseja. Tiedonjaon kehittäminen ei kuitenkaan vaatisi kovin suuria resursseja vaan nimenomaan vastuunottamista. Yhteistyökäytäntöjen selkiytyminen auttaisi kehittämään yhteistyötä työntekijöiden toivomaan suuntaan.

Työntekijät kokivat dialogisuuden tärkeäksi yhteistyön kannalta. He toivoivat lisää vastavuoroista kohtaamista ja avointa vuoropuhelua. Niiden toteutumisen kannalta on tärkeää työntekijöiden oma suhtautuminen ja asenne yhteistyötä kohtaan. Työntekijöiden omiin asenteisiin voivat vaikuttaa vain he itse. Yhteistyön kehittäminen on mahdollista, jos työntekijät tiedostavat omat asenteensa ja ovat valmiita muuttamaan niitä. Dialoginen vuoropuhelu vaatii aktiivista osallistumista ja halua.

Lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden mukaan johtavilla sosiaalityöntekijöillä ja päiväkodin johtajilla on suuri merkitys yhteistyöhön. Työntekijät kokivat heidän toimintansa vaikuttavan yhteisiin käytäntöihin ja tiedon välitykseen. Johtavien työntekijöiden toimintaan liittyen tuli useita kehittämisohdotuksia. Olisikin erittäin mielenkiintoista kuulla johtavien työntekijöiden mielipiteitä yhteistyöstä ja esille nousseista kehittämisohdotuksista.

Yleinen pahoinvointi yhteiskunnassa on lisääntynyt, mikä näkyy myös päiväkodin arjessa. Lastensuojelun ja päivähoidon työntekijät nostivat esille, että päiväkoteihin tarvittaisiin työntekijöitä, joilla on erityisosaamista lastensuojelusta. Tätä erityisosaamista voitaisiin lisätä kouluttamalla vanhoja työntekijöitä tai lisäämällä uusia vakansseja.

Työntekijät ehdottivat haastatteluissa yhteistyön kehittämistä projektissa. He nostivat esille myös konkreettisia yhteistyön kehittämis ehdotuksia, kuten yhteyshenkilön. Tuloksista voisi lähteä kehittämään projektisuunnitelmaa. Tulosten käyttäminen projektisuunnitelman pohjana sitouttaisi työntekijöitä itseään yhteistyön kehittämiseen, koska tuloksissa ilmenevät työntekijöiden omat näkemykset asioista.

Opinnäytetyön liittäminen osaksi Lastensuojelun Praksiksen tutkimustoimintaa oli hyödyllistä. Koimme merkitykselliseksi, että tällaisella yhteistyöllä yhdistetään oppilaitoksien ja työelämän voimavaroja. Saimme tukea työllemme Praksiksen tutkimuksen tukiryhmästä. Lisäksi tiesimme, että työtämme tullaan hyödyntämään lastensuojelun ja päivähoidon työntekijöiden yhteistyön kehittämisessä. Tutkimuksen tukiryhmässä oli mukana alan työntekijöitä, yliopisto-opiskelijoita, ammattikorkeakouluopiskelijoita, ylemmän ammattikorkeakoulun opiskelijoita ja oppilaitosten edustajia. Kaikilla oli hieman erilaista näkemystä käytännön työn kehittämisestä.

Olimme sopineet, että kaikki haastateltavat olisivat vapaaehtoisia. Mietimme myöhemmin, millä perusteilla haastateltavat olivat päivähoidon puolelta valikoituneet. Aloimme pohtia tätä kysymystä haastatteluvaiheessa, kun eräs haastateltava työntekijä vaihtui. Työntekijät kertoivat, että vaihto tapahtui, koska uudella haastateltavalla on enemmän kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi toista haastattelua sopiessa työntekijä kysyi, kuinka perusteellisesti odotimme hänen valmistautuvan haastatteluun. Sama työntekijä kertoi, että päiväkodin johtaja oli antanut listan asioista, joita kannattaa miettiä. Painotimme, ettei haastatteluun tarvitse valmistautua vaan pyrimme saamaan esille nimenomaan työntekijöiden omia kokemuksia. Emme kuitenkaan voi olla täysin varmoja, onko osa päivähoidon työntekijöistä valmistautunut haastatteluihin esimerkiksi johtajien avulla.

Pyrimme ottamaan huomioon haastatteluita tehdessä, etteivät meidän omat ajatuksemme ja ennakko-oletuksemme vaikuttaisi haastattelun kulkuun. Yritimme olla johdattelematta haastateltavia omien kysymystemme ja kommenttiemme kautta. Pohdimme haastatteluita tehdessämme millainen kommentointi haastattelutilanteissa on asiallista, jotta emme olisi liian johdattelevia. Huomasimme toisinaan innostuvamme keskustelemaan ja jopa myötäilemään haastateltavia. Kävimme yhdessä läpi mielipiteitämme ja omia kokemuksiamme. Koimme, että onnistuimme olemaan neutraaleja haastattelijoita keskusteleavasta haastattelutavasta huolimatta.

Koehaastattelun tehtyämme saimme haastateltavalta palautetta siitä, että haastatteluun olisi ollut hänen mielestään helpompi valmistautua, jos hän olisi saanut teemahaastattelurungon etukäteen. Pohdimme yhdessä tätä ehdotusta ja sitä millaista hyötyä tai haittaa tästä mahdollisesti olisi ollut. Tulimme siihen tulokseen, että haluamme haastateltavilta nimenomaan heidän omia kokemuksiaan ja heidän oman mielipiteensä yhteistyöstä. Jos haastateltavat olisivat etukäteen tutustuneet haastattelurunkoon, riskinä olisi ollut, että he olisivat valmistautuneet liikaa haastatteluihin. Työntekijät olisivat saattaneet keskustella aiheista muiden kanssa ja heidän omat mielipiteensä aiheesta eivät välttämättä olisi tulleet autenttisesti esille. Opinnäytetyömme tulosten kannalta parempi vaihtoehto oli, että haastateltavat eivät tienneet haastatteluiden teemoja etukäteen.

Haastattelimme päivähoidon työntekijöitä, joilla oli erilaisia koulutustaustoja. Olisikin ollut mielenkiintoista vertailla näiden työntekijöiden vastauksia ja kokemuksia keskenään. Aineistosta olisi ollut mahdollista selvittää, vaikuttivatko päivähoidon työntekijöiden koulutustaustat näkemyksiin työntekijöiden yhteistyöstä.

Litteroitua aineistoa meille kertyi 122 sivua, joten analysoitavaa aineistoa oli runsaasti. Voisimme jopa todeta, että aineistoa oli liikaa ja sen käsittely oli haastavaa. Olisimme voineet tehdä haastatteluita vähemmän. Silti aineisto olisi ollut täysin riittävä. Koska teimme laadullisen opinnäytetyön, haastattelujen määrä ei määritä aineiston luotettavuutta. Oleellista oli aineiston kattavuus tutkimuskysymysten kannalta.

Analysointimenetelmää valitessa vertailimme teemoittelun ja sisällönanalyysin hyötyjä. Päädyimme sisällönanalyysiin, koska totesimme sen sopivan paremmin keräämämme

aineiston luonteeseen. Pohdimme, olisivatko tutkimustulokset näyttäytyneet eri tavalla, jos olisimme valinneet toisen analysointitavan.

Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä prosessi ja työn jatkuva työstäminen pitkällä aikavälillä tuotti ongelmia saada työ pysymään yhtenäisenä. Opinnäytetyön tekemisen kannalta meidän olisi kannattanut sopia tarkemmat yhtenäiset ohjeet, jotta työn rakenne olisi selkeämpi. Lisäksi aiheen tarkempi rajaaminen olisi ollut viisasta ottaen huomioon kertyneen aineiston laajuuden. Koimme molemmat aiheen kiinnostavaksi ja paneuduimme siihen. Sitouduimme työhömmä jopa liikaa, mikä aiheutti sokeutumisen lukuisille virheille työssä. Virheet ilmenivät tekstin epäloogisuutena ja kieliasun virheellisyytenä. Pyrimme korjaamaan nämä virheet ennen opinnäytetyön valmistumista.

Teimme laajaa kirjallisuuskatsausta ja olisimme molemmat halunneet laajentaa työtä entisestään. Tämän vuoksi tekstin tiivistäminen ja epäoleellisuuksien karsiminen ei sujunut parhaalla mahdollisella tavalla. Sama toistui kerätyn aineiston suhteen. Koimme haastattelut mielenkiintoisiksi ja hienoiksi tilaisuuksiksi oppia lisää aiheesta. Monet asiat, jotka eivät olleet niin oleellisia tutkimuskysymysten kannalta, tuntuivat tärkeiltä muista syistä. Siksi analysointivaiheessa oleellisen erottaminen epäoleellisesta tuntui vaikealta. Asiasta keskustelu ja sen tiedostaminen helpottivat työskentelyä.

Lähteet

Arnkil, Tom Erik – Seikkula, Jaakko 2009. Dialoginen Verkostotyö. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heinämäki Liisa, 2006. Varhaista tukea lapselle – Työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Hirsjärvi Sirkka – Hurme Helena, 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huhtanen Kristiina, 2004. Varhainen puuttuminen. Helsinki: Finn Lectura.

Hujala Anne - Puonti Annamaija - Saarnio Tuula, 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi.

Isoherranen Kaarina, 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOYpro.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973.

Mitä on lastensuojelu? 2009. Sosiaaliportti. Verkkodokumentti. Päivitetty 22.4.2009 <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

[FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/#otsikko3](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/#otsikko3)> Luettu 11.4.2011

Muukkonen, Tiina 2011. Lastensuojelun Praksis. Pääkaupunkiseudun opetus- ja tutkimuslinikkaverkosto. Luentomateriaali. Helsingin yliopisto. Sosiaalityöyksikkö

Määttä, Paula – Rantala, Anja 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pride- kouluttajan opas n.d. Perhehoitoliitto Ry. Pelastakaa lapset Ry. Verkkodokumentti.

<http://www.lapsitieto.fi/prodo/files/1957/2_kouluttajan_opas_kalvot_280608.pdf>

Luettu 11.4.2011

Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edilex.

Kekkonen, Marjatta 2011. Kasvatuskumppanuus -menetelmän koulutus ja kehittäminen. Verkkodokumentti, <<http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppaniti-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus>> Luettu 26.9.2011.

Lastensuojelun praxis 11.8.2011. Socca Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Verkkodokumentti. <<http://www.socca.fi/lastensuojelunpraxis>>

Luettu 30.8.2011

Soittila, Terhi 2011. Rajapintatyön dokumentointi. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö lastensuojeluasiakkaiden asiaskirjauksissa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Verkkodokumentti. <<<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu04745.pdf>>> Luettu 11.5.2011

Stakes, 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.

Tamminen Mari (Toim.) 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Jyväskylä: Tammi.

Lapsuuden hyvinvoinnin kehittämissyksikkö, 2009. Hyvät käytännöt moniammatilliseen kasvatuskumppanuuteen- työpajapäivä 1.9.2009. Verkkodokumentti.

<<http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/materiaali010909_koulutus.pdf>> Luettu 4.10.2010.

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot:

Ikä, koulutustausta, valmistumisvuosi, kuinka kauan työskennellyt, muuta työhistoriaa, kuinka paljon kokemuksia lastensuojelun ja päivähoiton välisestä yhteistyöstä?

YLEISKYSYMYS

Mitä lastensuojelun ja päivähoiton työntekijöiden yhteistyö on?

TEEMA 1. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

- Mitä yhteistyötä tehdään?
- Miten yhteistyötä tehdään (toimintaperiaatteet)
- Haasteet?
- Kehittämiskohteet?

TEEMA 2. Lastensuojeluilmoitus

- Mitä yhteistyötä tehdään?
- Miten yhteistyötä tehdään
- Haasteet?
- Kehittämiskohteet?

TEEMA 3. Lastensuojeluasiakkuus

- Mitä yhteistyötä tehdään?
- Miten yhteistyötä tehdään?
- Haasteet?
- Kehittämiskohteet?

TEEMA 4. Lastensuojelun jälkihuolto

- Mitä yhteistyötä tehdään?
- Miten yhteistyötä tehdään?

- Haasteet?
- Kehittämiskohteet?

TEEMA 5. Jotain lisättävää

Esimerkkejä sisällönanalyysin toteuttamisesta:

<p>”No ei se näy ollenkaan. Et oikeestaan mä en voi ees puhua yhteistyöstä, et se on yhteydenottoa. ”</p>	<p>Yhteistyö yhteydenottoa</p>
<p>”Ja meidä pitää oikeesti tarkasti miettiä, että..et me ollaan vanhemmille ensinnä puhuttu ja sitten lastensuojeluun..”</p>	<p>Vanhempien kanssa yhteistyössä</p>
<p>”Nyt pitää pitää ite vähän sellasta et miettii tosi tarkkaan mitä sä sanot ettei vaan sano väärin niin et sit sua voidaan syyttää jostakin.”</p>	<p>Harkinnanvaraisuus</p>
<p>”Et nykyään se yhteistyö on et jos sä joudut tekemään lastensuojeluilmoituksen. Mut se loppuu siihen, koska harvoin lastensuojelu sitten ennä meihin ottaa muuta ku ehkä kyselemällä ja utelemalla..”</p>	<p>Lastensuojeluilmoitus ainut yhteistyömuoto</p>

Taulukko 1 Esimerkki pelkistämisestä sisällönanalyysissa. Päivähoidon sisällönanalyysi.

<p>”On nimenomaan tärkeä yhteistyökumppani arvioimaan sitä koska tapaa toivottavasti lapsia jokaisena arkipäivänä”</p>	<p>Päiväkodin henkilökunta tuntee lapsen</p>
<p>”Että se nyt ainakin semmonen tärkeä asia, että siitä ei tarvitse olla varma, että onko tämä perhe lastensuojelun tarpeessa vai ei? Vaan se huoli riittää. Se riittää, että on perusteltu huoli, jolloin meille siirtyy se tilanteen arviointi vastuu. Että se, että ainakin olisi suotavaa, että päiväkotia siinä niinku luottais sillä lailla, eikä ryhtyis tekemään meidän arviota, meidän puolesta.”</p>	<p>Huoli lapsesta riittää ilmoitukseen</p>
<p>”vahvasti koen, että työskentelymallit semmoseen lapsikeskeisempään suuntaan. Ja sitten, tietyllä tavalla myös minun mielestä se kysymys voidaan kohdistaa myös päiväkodin kanssa tehtävään yhteistyöhön, että suojellaanko siinä vanhempaa vai lasta? Että, jos lapsesta on huoli, suojellaanko ikään kuin sitä yhteistyösuhdetta vanhempaan, vai sitten ollaanko valmiit ikään kuin niinku kokemaan se mahdollinen ryöpytys mikä sieltä ehkä tulee ja viemään sitä lapsen asiaa eteenpäin?”</p>	<p>Ollaanko huolissaan suhteesta vanhempaan vai lapsesta?</p>
<p>”Että se yhteistyönsujuminen ois näitten lasten kannalta äärimmäisen tärkeä. Ja sitä pitäis varmaan analysoidakin enemmän kuin mitä tässä tilanteessa tai muuta näis työpaineis on mahdollista.”</p>	<p>Yhteistyön sujuminen tärkeätä</p>

Taulukko 2 Esimerkki pelkistämistä sisällönanalyysissä Lastensuojelun sisällönanalyysi.

ALAKÄSITE	YLÄKÄSITE	PÄÄLUOKKA
Työntekijöiden vaihtuvuus. Ajalliset resurssit.	RESURSSITEKIJÄT	YHTEISTYÖN HAASTEITA
Työnjako ilmoituksenteossa. Ilmoituksen tekeminen nimettömänä. Epäselvyys lastensuojeluilmoituksenteossa. Henkilöstön koulutus ilmoitusasiassa. Lastensuojeluilmoitukset päiväkodissa. Ilmoituksenteko kasvatuskumppanuuden uhkana.	HAASTEET LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TEOSSA	
Toiminnan byrokraattisuus.	BYROKRATIA	

Taulukko 3 Pääluokan muodostuminen ala- ja yläkäsitteistä. Päivähoidon sisällönanalyysi.

ALAKÄSITE	YLÄKÄSITE	PÄÄLUOKKA
Epäselvyys tiedon jaossa Lastensuojelulla oikeus tietoon Molemminpuolinen tiedonjako tärkeää Yhteystietojen jakaminen	TIEDON JAKAMINEN	TIEDONVÄLITYS
Vanhempien suostumus	YHTEISTYÖ ASIAKKAAN KANSSA	
Vaitiolovelvollisuus haasteena	VAITIOLOVELVOLLISUUS	

Taulukko 4 Pääluokan muodostuminen ala- ja yläkäsitteistä. Lastensuojelun sisällönanalyysi.